

תרו

במדבר טו שלח

אונקלוס

שני עשרנים בלולה בשמן שלשית ההין:
 ו ויין לנסך שלשית ההין תקריב ריח-ניחח
 ליהוה: חמישי ח וכי-תעשה בן-בקר עלה או-
 זבח לפלא-נדר או-שלמים ליהוה: ט והקריב
 על-בן-הבקר מנחה סלת שלשה עשרנים
 בלול בשמן חצי ההין: י ויין תקריב לנסך
 חצי ההין אשה ריח-ניחח ליהוה: יא ככה
 יעשה לשור האחד או לאיל האחד או-לשה
 בכבשים או בעזים: יב כמספר אשר תעשו
 ככה תעשו לאחד כמספרם: יג כל-האזרח
 יעשה-ככה את-אלה להקריב אשה ריח-
 ניחח ליהוה: יד וכי-יגור אתכם גר או אשר-
 בתוכםם לדרתיכם ועשה אשה ריח-ניחח
 ליהוה כאשר תעשו פן יעשה: טו הקהל
 חקה אחת לכם ולגר הגר חקת עולם
 לדרתיכם ככם כגר יהיה לפני יהוה:
 טז תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם ולגר
 הגר אתכם: פ ששי יז וידבר יהוה אל-משה
 לאמר: יח דבר אל-בני ישראל ואמרת

סלתא תריין עשרונין דפילא
 במשח תלתות הינא: ו וחמרא
 לנסכא תלתות הינא תקרב
 לאתקבלא ברעוא קדם יי: ח וארי
 תעבד בר תורי עלתא או נכסת
 קדשיא לפרשא נדרא או נכסת
 קדשיא קדם יי: ט ויקרב על בר
 תורי מנחתא סלתא תלתא
 עשרונין דפיל במשח פלגות
 הינא: י וחמרא תקרב לנסכא
 פלגות הינא קרבן דמתקבל
 ברעוא קדם יי: יא כדן יתעבד
 לתורא חד או לדכרא חד או
 לאמר באמריא או בעזיא:
 יב כמנין די תעבדון כדן תעבדון
 לחד כמנינהון: יג כל יציבא יעבד
 כדן ית אלין לקרבא קרבן
 דמתקבל ברעוא קדם יי: יד וארי
 יתגיר עמכון גיורא או די בניכון
 לדריכון ויעבד קרבן דמתקבל
 ברעוא קדם יי כמא די תעבדון
 פן יעבד: ט קבלא קימא חד
 לכון ולגיוריא דיתגירון קים עלם
 לדריכון כותכון כגיורא יתי קדם
 יי: טו אורייתא חדא ודינא חד יתי
 לכון ולגיוריא דיתגירון עמכון:
 יז ומלל יי עם משה למימר:
 יח מלל עם בני ישראל ותימר
 להון במעלכון לארעא די אנא
 מעל יתכון לתמן: ט יתי
 במיכלכון מלחמא דארעא
 תפרשון אפרשותא קדם יי:
 כ ריש אצותכון חלתא תפרשון

אלהם בבאכם אל-הארץ אשר אני מביא אתכם שמה: יט והיה

באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה ליהוה: כ ראשית ערסתכם

רש"י

עברית פגן ה' פלקן מלכים (בראשית יג ז), כן ארץ מלכים. כמותי
 כמותך כעמי כעמך (מלכים א' כג ז): (יח) בבאכם אל הארץ.
 משונה ביאה זו מכל ביאות שבמורה, שבכולן נאמר 'פי תבא'
 'פי תבא', לפיכך כולן למדות זו מזו, וכיון שפרט לך הכתוב
 באחת מהן שאינה אלא לאחר ירושה ושיבה, אף כולן כן. אבל
 זו נאמר בה צבואתם, משנכנסו בה ואלו מלחמה נחייבו
 בחלה (ספרי ק): (כ) ראשית עריסותיכם. כשתלושו כדי

(י) אשה ריח. אינו מוסב אלא על המנחה והשמן, אבל היין
 אינו אשה, שאינו ניתן על האש: (יא) או לשה. בין שהוא
 נכנשים בין שהוא נעושים. כגש ושה קרוים בתוך שנתם, איל
 בן שלשה עשר חדש ויום אחד (פרה פ"א מ"ג): (יב) כמספר
 אשר תעשו. כמספר הבהמות אשר תקריבו לקרבן, ככה
 תעשו נכמים לכל אחד מהם, כמספרם של בהמות מספרם של
 נכמים: (טז) ככם כגר. כמותכם כן גר. וכן דרך לשון

אונקלוס

במדבר טו שלח

תרז

חֲלָה תְּרִימוֹ תְּרוּמָה פְּתֻרֹמַת גִּרְנִן כֵּן תְּרִימוֹ
אֹתָהּ: כֹּה מְרֵאשִׁית עֲרֹסְתִיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה
תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ׀ כֹּה וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא
תַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: כֹּה אֵת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֲלֵיכֶם בְּיַד־מֹשֶׁה מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
וְהִלַּאתֶם לְדֹרֹתֵיכֶם: כֹּה וְהָיָה אִם מַעֲיִנִי הֵעֵדָה
נַעֲשִׂיתָ לְשִׁגְגָה וְעִשׂוּ כָל־הָעֵדָה פֶּר בֶּן־בֶּקָר
אֶחָד לְעֹלָה לְרִיחַ נִיחַח לַיהוָה וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ
כַּמִּשְׁפָּט וְשַׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: כֹּה וְכֹפֵר
הַכֹּהֵן עַל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִסְלַח לָהֶם
כִּי־שִׁגְגָה הוּא וְהֵם הִבִּיאוּ אֶת־קֶרְבָּנָם אִשָּׁה לַיהוָה וְחַטָּאתָם לִפְנֵי

אֲפֻשׁוּתָא כְּמָא דְמִפְרָשִׁין מִן אֲדָרָא בֵּן תְּפָרְשִׁין יְתָה: כֹּה מְרֵיש אֲצֻתְכוֹן תִּתְּנוֹן קָדָם יְיָ אֲפֻשׁוּתָא לְדְרִיכוֹן: כֹּה וְאֵרִי תִשְׁתְּלוֹן וְלֹא תַעֲבֹדוֹן יְתָ כָּל פְּקוּדֵיָא הָאֵלִין דִּי מִלָּל יְיָ עִם מֹשֶׁה: כֹּה יְתָ כָּל דִּי פִקֵּד יְיָ לְוֹתְכוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה מִן יוֹמָא דִּי פִקֵּד יְיָ וְלִהְלֵא לְדְרִיכוֹן: כֹּה וְיִהִי אִם מַעֲיִנִי כְנִשְׁתָּא אֲתַעֲבַדְתָּ לְשִׁלּוֹ וְיַעֲבֹדוֹן כָּל כְּנִשְׁתָּא תוֹר בֶּר תוֹרִי חַד לְעֻלְתָּא לְאֲתַקְבְּלָא כְרַעֲוֹא קָדָם יְיָ וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכָּהּ כְּדָחֲזִי וְצִפִּיר בֶּר עֲזִי חַד לְחַטָּאתָהּ: כֹּה וְיִכְפֹּר כְּהֵנָּה עַל כָּל כְּנִשְׁתָּא דְכַנְיֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשְׁתַּבֵּק לְהוֹן אֲרִי שְׁלוּתָהּ הִיא וְאֲנֹן אִיתִיאוּ יְתָ קְרַבְנֵהוֹן קְרַבְנָא קָדָם יְיָ וְחֻבְתֵּהוֹן קָדָם יְיָ עַל

ה' חסר א'

רש"י

לומר את כל המצות האלה, מצוה אחת שהיא ככל המצוות, מה העובר על כל המצות פורק עול ומפר ברית ומגלה פנים, אף מצוה זו פורק זה עול ומפר ברית ומגלה פנים, ואינו, זו עבודה זרה (ע"ס): אשר דבר ה' אל משה. חנוכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, אחת דבר אלהים שפטים זו שפטי (מהלל ספ"י) (הרבות מ. ספרי ע"ס): כגן את כל אשר צוה וגו'. מגיד שכל המודה בעבודה זרה ככופר בכל המורה כולה, וככל מה שנתנבאו הנביאים, שנאמר למן היום אשר זרה ה' והלאה (ספרי ק"ל): כדן אם מעיני העדה נעשתה לשגגה. אם מעיני העדה נעשתה עבירה זו על ידי שוגג, כגון ששגגו והורו על אחת מן העבודות שהיא מותרת לעבוד עבודה זרה זרק: לחבת. חסר אל"ף, שאינו כשאר חטאות, שכל חטאות שבתורה הבאות עם עולה החטאת קודמת לעולה, שנאמר (ויקרא ה' י) וְאֵת הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה, וזו עולה קודמת לחטאת (הרבות י"ג): (כה) הביאו את קרבנם אישה לה'. זה האומר בפרשה הוא פר העולה שנאמר אישה לה' (ספרי ק"ל): וחטאתם. זה השעיר (ע"ס):

עריסותיכם שאתם רגילין לנוש במדבר (עירובין ע"ג), וכמה היא, וימרו בעמך (שמות ע"ו י"ג) עמך לגלגלת (ע"ס פסוק ע"ו), (ושיעורו ארבעים ושלש בליים וחומש בילה (תנחומא ק"ח ע"ג). תרימו מראשיה, כלומר קודם שתאכלו ממנה ראשית חלקה חלה אחת תרימו חומה לשם ה': חלה. טורקנו"ל בלע"ז: בתרומת גורן. שלא נאמר בה שיעור, ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעורי (ספרי ק"ל). אבל חכמים נתנו שיעור לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה, ולנתנותם אחד מארבעים ושמונה (חלה פ"ג מ"ו, ספרי ע"ס): (כא) מראשית עריסותיכם. למה נאמר, לפי שנאמר (פסוק ט) ראשית עריסותיכם שומע אני ראשונה שבעיסות, חלמוד לומר מראשית, מקצתה ולא כולה (ספרי ק"ל): תתנו לה' תרומה. לפי שלא שמענו שיעור לחלה נאמר חטנו, שיהיה זה כדי נתינה (ע"ס): (כג) וכי תשגו ולא תעשו. עבודה זרה הימה בכלל כל המצות שהצוה מביאין עליהן פר, והרי הכתוב מוציאה כאן מכללן לידון צפר לעולה ושעיר לחטאת (ספרי ק"ל): וכי תשגו וגו'. בעבודה זרה הכתוב מדבר. או אינו אלא נאחזת מכל המצות, חלמוד

שפתי חכמים הקצר

כאן לדרוש מקצתה ולא כולה (מנח"י, ראה ר"א"ם). ח. דהא כתוב בה נעשתה, אלמא בשגגת מצוה אחת הכתוב מדבר ולא בשגגת כל המצוות (ר"א"ם). ט. כגון מנשה שהיה אומר, לא היה לו למשה לכתוב 'ואחור לרשן חנוכי' (בראשית לו כב) (ר"א"ם). י. מדכתיב בפרשת ויקרא (י"ג) אצל פר העלם דבר ונעלם דבר, ודרשו מזה דנעלם דבר ולא כל

ו. שהוא אחד מעשרה. אבל בתרומת גורן נאמר סתם 'ראשית עריסותיכם' (ויברים י"ו) (ר"א"ם). ז. כאן אי אפשר לדרוש 'מראשית' ולא כל ראשית, שאין כל מיני דגן חייבים בחלה, וכמו דרשינן אצל בכורים (דברים כ"ב) למעט כל הפירות שאינן משבעת המינים, לפי שכאן כתוב (פסוק ט) 'מלחם הארץ' לרבות כל מיני דגן מחמשת המינים, לכך אייתר

סימן רא

בדין שריפת חלה ושיעור הנתינה לכהן

וגם תרומת מעשר, ומזרף התרומה גדולה עם התרומת מעשר ומוליך לכהן, ולכן כתב רמ"א בסעיף י"ט בתרומה גדולה דין זה, ועיקר כוונתו לזכר פרטי הדינים, שיוכל ליתנה לכל כהן שירצה ושיוכל הכהן להניחה עד שעה שיוכל ליהנות משריפתה, ונפקא מינה בכל דינים הללו אף דלא שכיח בתרומה גדולה שיוליכס לכהן, מ"מ שכיח בתרומת מעשר. הא חדא.

ועוד אמיינא דגם לדין יש חילוק בין חלה לתרומה, דהרי הש"ך שם בס"י של"א ס"ק ל"א כתב, ויכול להניחה כו', ולא חיישין שיצוא לידי מכשול בה שהכהנים נוהרים בזה, כיון שידוע לכל שעכשיו אין שום תרומה נאכלת, עכ"ל הש"ך. וזה שייך בתרומה, אבל חלה כיון שיש חלות נאכלות, כגון במקום המפרישין שתי חלות כגון מכיזב עד אמנה, וכמו כן כל הארצות מאמנה ולחון, כמבואר בדברי המחבר בס"י ש"כ"ב סעיף ד', לכך החלה הנשרפת אין הכהנים רשאים להשהותה פן יצוא מכשול שיאכל ממנה, וכיון שאין רשאי להשהותה אין בהן תועלת לכהן כי מה יסיק במשהו¹. אלא ששוב זה נכון לדעת המחבר, אבל לדעת רמ"א שם בס"י ש"כ"ב [סעיף ה'] אין שום חלה נאכלת. מ"מ הדבר נכון, שהרי מסיים רמ"א שם, ששורפין אותה כמו שהיו עושין כשהיו מפרישין שתי חלות, ע"ש. אף שעיקר כוונת רמ"א היינו שאין לה שיעור, מ"מ גם לענין שנשרפת, נוכל לומר הטעם שנשרפת מיד כמו שהיה כשהפרישו ב' חלות.

רמ"א שחמה על פירש"י במנחות ע"ז ע"ב ד"ה ונילף מתרומת חלה, דהוי אחד מארבעים ושמונה. וע"ז תמה מר תרי תמייהי, חדא דשיעור חלה הוא רק מדרבנן, וסמכו על מה דכתיב [במדבר ט"ו כ"א] תתנו, אבל מן התורה אין לחלה שיעור, כמבואר בפוסקים רובם ככולם, ברמב"ם פ"ה מבכורים [הל' א'], ובטו"ש ע"י סימן ש"כ"ב [סעיף א'], ורש"י בחומש פ' שלח לך [שם כ'] כתב, [בתרומת גורן, שלא נאמר בה שיעור וחטה אחת פוטרת, אבל חכמים נתנו בה שיעור לבעל הבית [אחד מכ"ד ולנחחוס אחד ממ"ח]. ומה שכתב רש"י בפסוק שאחריו, נתנו לה' תרומה [שיהא בה כדי נתינה], כבר כתב המורחזי דאינו אלא דרך אסמכתא, וכן כתב הסמ"ג ע"ש קמ"א. אמור מעתה יתכן לפרש שאלת הש"ס ונילף מחלה דסגי בכל שהוא², עכ"ל דרום מעלתו. ועוד הקשה דרש"י אחז אחד ממ"ח, והרי צבעל הבית שיעורו אחד מכ"ד. ונריך לומר דדקדק רש"י לאחז היותר מועט ותפשת מועט כו', א"כ למה פירש"י לעיל מזה [במנחות שם] ד"ה ונילף מתרומת מדין,

תשובה

להגאון מהר"ר ישע"י נר"ר אב"ד דק"ק ברעסלי.

מה שכתב על מה שפסק רמ"א ב"ד בסוף סי' ש"כ"ב, ויש אומרים כששורפין החלה עושין לה היסק בפני עצמה, דישראל אסור ליהנות ממנה <מהרי"ק>. וכן הוא בתוס' פ' כל שעה. וכתב מעלתו שלא מצא זה במהרי"ק, וגם המקום בתוס' פ' כל שעה לא נודע לו.

הגדה מה שגרס מהרי"ק הוא טעות הדפוס ונריך לומר מהרי"ו¹, וכן הוא בדרכי משה [שם אות א'], והוא במהרי"ו וי"ל בסופו דדרשה של פסת, וז"ל שם, החלה בבית שאין בו כהן, שאין הכהן נהנה ממנה, נריך לעשות לה היסק בפני עצמה, דישראל אסור ליהנות ממנה דכתיב [במדבר י"ח ח'] את משמרת תרומותי, אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ואיתקש להדדי מה תרומה טהורה לכהן כו', תוס' פ' כל שעה, עכ"ל מהרי"ו. הרי שמהרי"ו כתב זה בשם התוס' פ' כל שעה. ומ"ש מעלתו שלא נודע לו באיזה מקום הוא בתוס' בפרק כ"ש, הנה הוא [בפסחים] דף ל"ד ע"א ד"ה מחמין לו חמין.

רמ"א שהקשה עוד, לפי מה דקיי"ל בתרומה גדולה בזמן הזה ששיעורה בכל שהוא שהיא עומדת לשריפה וניתנת לכל כהן שירצה, והכהן רשאי לקיימה ולהניחה עד שעה שיוכל ליהנות ממנה בשעת שריפה, כמבואר ביו"ד סימן של"א סעיף י"ט ע"ש. ומצוה ליתן טעם הגון מדוע נשתנה דין חלה בזמן הזה, שכתב רמ"א בסוף סי' ש"כ"ב, כששורפין החלה עושין לה היסק בפני עצמה, ולמה לא יתנו החלה לכהן והוא רשאי ליהנות, הן להסיקו תחת תבשילו והן להחם בו תגורו בימי הקור כו', לענין נתינה לכהן למה גרע שם נתינת חלה מענין תרומה גדולה.

והגדה באמת לענין הדין נוכל לומר שבאמת דין שניהן שוה, וגם החלה אם הישראל רוצה ליתנה לכהן, והכהן יחזיקנה עד שיוכל ליהנות ממנה בשעת שריפה, הגון לעשות כן. אלא כיון שהחלה בזה"ז שיעורה בכל שהוא, ואין בה כדי נתינה לכהן להטריח הישראל בשביל כל שהוא, אין הדבר כדאי. ואם נימא שהישראל יחזיק אצלו עד יטרפו אצלו חלות הרבה ויוליכס לכהן, יש לחוש לתקלה שהישראל עצמו יסיק בהם התגור, והרי אין הישראל רשאי ליהנות משריפתה, לכן לא הזכיר הש"ע נתינתה לכהן. אבל בתרומה כיון שיש תרומת מעשר שיש לה שיעור, וזה ודאי נריך להוליכה לכהן, ולפעמים הלוי עצמו יש לו תבואה, והוא נותן תרומה גדולה

דהוה אחד מחמשים. והוה ליה לאחוז המועט, דהיינו תרומת אלעזר שהיא אחד מה' מאות. והנה באמת קושיותיו חמורות, ואעפ"כ צריכין אנו למשכוני נפסין ליישב דברי רש"י על נכון.

דאומר אני שמה שזכור למעלתו שאין לחלה שום שיעור מן התורה, אין אני מסכים עמו לחלוטין, ויש לי לומר בזה דבר חדש לא קדמני בזה שום מפרש או פוסק והוא זה. כי המצוה הזאת של הפרשת חלה אם כי היא מצוה אחת יש בה שני ענינים*

הענין האחד הוא להפקיע איסור טבל מן העיסה, כי קודם ההפרשה היא אסורה באכילה, וע"י הפרשת החלה מן העיסה, כבר הופקע איסור טבל והותרה העיסה באכילה, ואף אם אח"כ יחזיק בעל העיסה את החלה לעצמו ולא

יתנה לכהן, אין כאן אלא גזל השבט והעיסה הותרה באכילה. ואמנם המצוה העיקרית ליתנה לכהן, וזה הענין השני שאמרתי שיש במצוה זו! ושני ענינים האלו חלוקים זה מזה, שלפטור העיסה אין לו שיעור כלל מן התורה, ואפילו משהו פוטר העיסה כתרומת גורן שחטה אחת פוטרת כל הכריי, ואמנם הענין השני לקיים מצוה נתינה לכהן, זהו יש

לו שיעור מן התורה, כיון דכתיב תתנו לכהן שיהיה כדי נתינה!*. והשיעור הזה שהוא אחד מכ"ד או אחד ממ"ח, כאשר נבאר אח"כ, הוא מן התורה בלבד, ומדרבנן בלבד. ואפרש הדבר ונאחז דרך משל

שהוא אחד מכ"ד, והוה יש בו שיעור חשוב לקיים המצוה נתינה לכהן, ואמנם זהו השיעור אחד מכ"ד בעשרון שהוא שיעור חלה, וכשיש אחד

מכ"ד בעשרון כבר הוא כדי נתינה, ושוב אין חילוק מן התורה בין אם העיסה היא רק עשרון אחד ובין אם העיסה היא ממאה סאה כי לענין לפטור העיסה אפילו משהו פוטר, ולענין נתינה לכהן הרי יש כאן כדי נתינה, ומה לו להכהן אם העיסה קטנה או גדולה, והוה אלד שהוא

הגה"ה מבין המחבר מכת"י * ע"י במשנה למלך בפ"ו מהל' מתנות עניים הל' ז', דמביא דברים שחידש אאמ"ו הגאון ז"ל כאן בשם רבינו ישעיה בחדושי, [תוס' ר"ד קידושין ג"ח ע"ב]. והמשנה למלך הרגיש בכמה דברים שחידש אאמ"ו הגאון המחבר ז"ל בתשובה זו, וגם בקצת דברים ממה שכתבתי בהג"ה פה, ע"ש. וע"י ברמב"ן בספר המצות שורש י"ב, ע"ש ודוק.

הגה"ה מבין המחבר * דע שמה שחידש אאמ"ו הגאון המחבר ז"ל בחלה ובתרומה, דלהוציא מידי טבל חטה אחת פוטרת כל הכרי, אבל מ"מ צריך לקיים מצות נתינה שיהיה בכדי נתינה לכהן. אין הכוונה שיש כאן שתי הפרשות זו אחר זו, ואם הרים משהו הותר הכרי בתרומה והעיסה בחלה, ואח"כ צריך להוסיף עוד ולהפריש שיעור כדי נתינה לכהן. זה אי אפשר לומר משום כמה טעמים, חדא דבמסכת שבת כ"ה ע"א ובמסכת יבמות ע"ד ע"א, דרשינן משמרת תרומתי [במדבר י"ח ח'], שתרומה טמאה מותרת בהנאה, ודרש תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ובבכורות דף ל"ד [ע"א], דרשינן משמרת תרומתי, בשתי תרומות אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה. ומקשים מהו תרומתי דהיינו שתי תרומות קאי אחד על תרומת כל שהוא שמתיר מטבל

השיעור מן התורה, שהוא חלק כ"ד מן עשירית האפיה. ואמנם אלד שהוא מדרבנן, הוא שחז"ל תיקנו שצריך שיתנו חלק כ"ד מן העיסה כמות שהיא, ואם העיסה היא גדולה כ"ד עשרונות צריך שיתן לכהן עשרון שלם שהוא חלק כ"ד מן אותה העיסה. וזהו מה שנלע"ד בשיעור חלה.

ועתה נתקע בה מסמרות מדברי הפוסקים הראשונים והמפרשים, וראשון לציון דברי רש"י בחומש בפ' שלח לך [במדבר ט"ו כ"ג] בד"ה כתרומת גורן, שלא נאמר בה שיעור, ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור, אבל חכמים נתנו שיעור לבעה"ב אחד מכ"ד ולנחתום אחד ממ"ח. ואח"כ בד"ה תתנו לה' תרומה פירש, לפי שלא שמענו שיעור לחלה נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה. ולכאורה דברי רש"י סתמי אהדדי, ולכן כתב המזרחי ז"ל, שלא שמענו שיעור לחלה נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה. ואין זה אלא אסמכתא בעלמא, שהרי גבי תרומת גורן נמי כתיב בה נתינה [דברים י"ח ד'], ועם כל זה אמרו שאין לה שיעור מן התורה אלא חטה אחת פוטרת כל הכרי [קדושין נ"ח ע"ב], וכן גבי גט כתיב [שם כ"ד א'] ונתן, עם כל זה אמרו [גיטין כ' ע"א] כתבו על גבי איסורי הנאה כשר. והראיה הגמורה

על זה שהרי כתיב בה כתרומת גורן, מנה תרומת גורן אין לה שיעור מן התורה, אלא על כרחנו לומר שמה שאמרו שיעור חלה של בעה"ב אחד נחתום אחד ממ"ח, וסמכו דבריהם על מקרא זה דתתנו אינו אלא אסמכתא בעלמא, וכן רש"י ז"ל למעלה כתרומת

הגה"ה מבין המחבר * דע שמה שחידש אאמ"ו הגאון המחבר ז"ל בחלה ובתרומה, דלהוציא מידי טבל חטה אחת פוטרת כל הכרי, אבל מ"מ צריך לקיים מצות נתינה שיהיה בכדי נתינה לכהן. אין הכוונה שיש כאן שתי הפרשות זו אחר זו, ואם הרים משהו הותר הכרי בתרומה והעיסה בחלה, ואח"כ צריך להוסיף עוד ולהפריש שיעור כדי נתינה לכהן. זה אי אפשר לומר משום כמה טעמים, חדא דבמסכת שבת כ"ה ע"א ובמסכת יבמות ע"ד ע"א, דרשינן משמרת תרומתי [במדבר י"ח ח'], שתרומה טמאה מותרת בהנאה, ודרש תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ובבכורות דף ל"ד [ע"א], דרשינן משמרת תרומתי, בשתי תרומות אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה. ומקשים מהו תרומתי דהיינו שתי תרומות קאי אחד על תרומת כל שהוא שמתיר מטבל

הגה"ה מבין המחבר * דע שמה שחידש אאמ"ו הגאון המחבר ז"ל בחלה ובתרומה, דלהוציא מידי טבל חטה אחת פוטרת כל הכרי, אבל מ"מ צריך לקיים מצות נתינה שיהיה בכדי נתינה לכהן. אין הכוונה שיש כאן שתי הפרשות זו אחר זו, ואם הרים משהו הותר הכרי בתרומה והעיסה בחלה, ואח"כ צריך להוסיף עוד ולהפריש שיעור כדי נתינה לכהן. זה אי אפשר לומר משום כמה טעמים, חדא דבמסכת שבת כ"ה ע"א ובמסכת יבמות ע"ד ע"א, דרשינן משמרת תרומתי [במדבר י"ח ח'], שתרומה טמאה מותרת בהנאה, ודרש תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ובבכורות דף ל"ד [ע"א], דרשינן משמרת תרומתי, בשתי תרומות אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה. ומקשים מהו תרומתי דהיינו שתי תרומות קאי אחד על תרומת כל שהוא שמתיר מטבל

הגה"ה מבין המחבר * דע שמה שחידש אאמ"ו הגאון המחבר ז"ל בחלה ובתרומה, דלהוציא מידי טבל חטה אחת פוטרת כל הכרי, אבל מ"מ צריך לקיים מצות נתינה שיהיה בכדי נתינה לכהן. אין הכוונה שיש כאן שתי הפרשות זו אחר זו, ואם הרים משהו הותר הכרי בתרומה והעיסה בחלה, ואח"כ צריך להוסיף עוד ולהפריש שיעור כדי נתינה לכהן. זה אי אפשר לומר משום כמה טעמים, חדא דבמסכת שבת כ"ה ע"א ובמסכת יבמות ע"ד ע"א, דרשינן משמרת תרומתי [במדבר י"ח ח'], שתרומה טמאה מותרת בהנאה, ודרש תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ובבכורות דף ל"ד [ע"א], דרשינן משמרת תרומתי, בשתי תרומות אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה. ומקשים מהו תרומתי דהיינו שתי תרומות קאי אחד על תרומת כל שהוא שמתיר מטבל

הגה"ה מבין המחבר * דע שמה שחידש אאמ"ו הגאון המחבר ז"ל בחלה ובתרומה, דלהוציא מידי טבל חטה אחת פוטרת כל הכרי, אבל מ"מ צריך לקיים מצות נתינה שיהיה בכדי נתינה לכהן. אין הכוונה שיש כאן שתי הפרשות זו אחר זו, ואם הרים משהו הותר הכרי בתרומה והעיסה בחלה, ואח"כ צריך להוסיף עוד ולהפריש שיעור כדי נתינה לכהן. זה אי אפשר לומר משום כמה טעמים, חדא דבמסכת שבת כ"ה ע"א ובמסכת יבמות ע"ד ע"א, דרשינן משמרת תרומתי [במדבר י"ח ח'], שתרומה טמאה מותרת בהנאה, ודרש תרומתי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה, ובבכורות דף ל"ד [ע"א], דרשינן משמרת תרומתי, בשתי תרומות אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה. ומקשים מהו תרומתי דהיינו שתי תרומות קאי אחד על תרומת כל שהוא שמתיר מטבל

ושני אתרומת שיעור כדי נתינה. ועוד שם בבכורות פריך הגמ' ור' יהושע, ומשני תרומתי כתיב, אמאי לא משני דר"א ור"י פליגי בזה, דר"א מוקי משמרת תרומתי שתי תרומות לטהורה ולתלויה, ור"י מוקי לשתי תרומות אחת שבא להתיר מטבל ואחת הניתנת לכהן. ועוד איך אפשר לומר דבהפרשת כל שהוא הותר הכרי בתרומה והעיסה בחלה, הא כל זמן שחסר עוד העיסה דבכדי נתינה עדיין אסור הכרי והעיסה, כדילפינן במס' סנהדרין דף פ"ג [ע"א], מנין לטבל שהוא במיתה דכתיב [ויקרא כ"ב ט"ז], ולא יחללו את קדשי בני ישראל ירימו לה'!, בעתיד לתרום הכתוב מדבר ע"ש, וחלה ותרומה מחד קרא נפקא לן, כדאיתא בפ"א ממסכת חלה משנה ט', וע"ש בפירוש המשנה להרמב"ם ובברטנורה שם. וא"כ האי הפרשת כל שהוא מה טיבו, הא עדיין לא הותר כל זמן אשר עתיד לתרום ממנו, ועדיין הוא באזהרה מקרא ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה'. מכל זה מוכח שאין כאן אלא הפרשה אחת, דודאי אם עבר ותרם כל שהוא כבר הותרו העיסה והכרי, ושוב אין שם תרומה וחלה על מה שיוסיף, ואם יתן לכהן חולין הוא נותן. ואמנם כוונת אאמ"ו הגאון ז"ל במה שכתב שיש שני שיעורים, כוונתו שלכתחלה צריך לתרום שיהיה כדי נתינה ולא בשביל להתיר השיירים, שבשביל זה היה סגי בכל שהוא, אך שהכתוב הצריך שיעור כדי לקיים כדי נתינה לכהן, ואם עבר והפריש רק חטה אחת כבר הותר הכרי, וכן בחלה כבר הותרה העיסה, והוא מעוות שלא יוכל לתקון לקיים עוד מצות נתינה שכבר עבר ההפרשה. וגם יש נפקא מינה בכהן עצמו שיש לו כרי או עיסה, שגם הכהן אסור לאכול טבל אינו צריך להפריש כי אם כל שהוא להתיר הכרי והעיסה, אבל מצות נתינה לכהן לא שייך לגבי עצמו שהוא כהן. ובזה נדחה גם מה שהוכיחו התוס' במסכת מנחות ס' ע"א בסוף ד"ה (ו)מי בעינן כו', דחטה אחת פוטרת את הכרי, מדאמינן בסוף מסכת ע"ז דטבל בכל שהוא, כהיתרו כך איסורו, ע"ש בתוס'. ולפי דברי אאמ"ו הגאון ז"ל אין מזה ראיה, דזה הוא אם עבר והפריש, או כהן לעצמו מפריש לכתחלה כל שהוא ומתיר הכרי בחטה אחת. ולפי"ז מתורץ נמי מה שתמהו התוס' שם במסכת מנחות, למה לא חשיב תרומה בהדי הנך דאין להם שיעור^ט, ולפי דברי אאמ"ו הגאון ז"ל לא מצי לחשוב תרומה, דאכתי יש בו שיעור לכתחלה בכדי נתינה לכהן. ודוק היטב בכל זה.

על זה שהרי כתיב בה כתרומת גורן, מנה תרומת גורן אין לה שיעור מן התורה, אלא על כרחנו לומר שמה שאמרו שיעור חלה של בעה"ב אחד נחתום אחד ממ"ח, וסמכו דבריהם על מקרא זה דתתנו אינו אלא אסמכתא בעלמא, וכן רש"י ז"ל למעלה כתרומת

גורן, שלא נאמר זה שיעור כו' אבל חכמים נתנו זה שיעור, עכ"ל המזרחי. והנה מה שהביא רביה מתרומת גורן תלה תניא בדלא תניא, דבחלה תניא בהדיא בספרי שדרשינן מקרא דמתנו שיהיה זה כדי נתינה, ובתרומת גורן לא מצינו בהדיא שאמרו שאין לרין מן התורה כדי נתינה, רק מצינו שאמרו חכמי אמת פוטרת כל הכרי, ומזה נדבר אח"כ, וכעת נדבר מן הראיה שהביא מגט שכתבו על איסורי הנאה כשר.

אלא נתינת הגט, ואף שאינו שוה מאומה מקרי נתינה, שדבר גדול נתן לה שעל ידו מותרת לעלמא.

והראיה שהביאו משלף איש נעלו ללא צעין שוה פרוטה, אני תמה והרי כך איתא בצ"מ מ"ז ע"א, תנא קוין בכלי מע"פ שאין בו ש"פ, ומה רביה יש מכלי על דבר שאינו כלי, והרי אף לענין טענה וכפירה ילאו כלים למה שהן, אפילו אין בהם ש"פ הם חשובים כשתי כסף, ולכן גם לענין נתינה חשיב ונתן. ואם כוונת התוס' תינת לרב נחמן דסובר [שם] שאין קוין אלא בכלל, אבל לרב ששת דאמר אף צפרי. אומר אני וכי היכן הוזכר צפרי רב ששת שאפילו פחות מש"פ, ומדצרי רש"י משמע בהדיא כדצריי, דרש"י פירש אבל צפרי לא, אפילו שוה הרבה, וכוונת רש"י דאילו באינו ש"פ גם לר"ש אין קוין צפרי. ותדע שכן הוא, דאל"כ קשה לר"ש למה שנינו צברייתא קוין בכלי מע"פ שאין בו ש"פ, נתינת סתמא קוין אף צמה שאין בו ש"פ, וא"כ אין להתוס' רביה מנעל. ואמנם התוס' לשיטתייהו דגם לענין טענה וכפירה ס"ל דגם בכלי מע"פ ללא צעין שתי כסף, אבל ש"פ צעין, דפחות מש"פ אף אם הוא כלי אינו חשוב ממון, כמבואר בצרייהם בקידושין י"א ע"ב ד"ה והרי טענה, ובצעות ל"ט ע"ב ד"ה מה כלים, ע"ש. אבל לדידן דקיי"ל כרבינו האי והרמב"ם [פ"ג מטוען ונטען הל' ה'] , דנשצעין על הכלי אפילו אין בו ש"פ, כמבואר בש"ע ח"מ סימן פ"ח [סעיף ג'], א"כ אין רביה מחליפין כלל¹. ומה שהביאו ממתנת דם על המזבח, אני תמה מאד, וכי מביאין רביה מנתינה מאדם לאדם שהכוונה להנהותו ויש חילוק בין הוא כדי נתינה, למתן דמים על המזבח, וכי מה יתרון יש למזבח אם הוא ש"פ או לא. ומה שהביאו רביה מחטה אחת שפוטרת כל הכרי, אני אומר ערבך ערבא לרין, כי אני אומר שמה שאמרו שחטה אחת פוטרת היינו להחיר הכרי לאפקועי איסור טבל, אבל ידי נתינה לכהן לרין דבר שיהיה בו כדי נתינה, ולפי שסתם כרי יש בו הרבה מסתמא באחד מששים יש בו יותר מכדי נתינה.

והנה הגם שגם רבותינו חקרי לב צעלי תוס' אמרו דבר זה, אלא שהם אמרו לאידך גיסא, שלכך גט שכתבו על איסורי הנאה כשר שהרי חטה אחת פוטרת הכרי. ולפי שיש לי לדון על דבר זה לכן הביא דברי התוס', והוא במסכת גיטין דף כ' ע"א ד"ה דלמא נתינת הגט הוא, וכן שלף איש נעלו ונתן לרעהו [רות ד' ז'], לא צעין שוה פרוטה, מע"ג דכתיב ונתן, וכן גבי תרומה אחת פוטרת כל הכרי מע"ג דכתיב [דברים י"ח ד'] תתן לו, ובמתנות דם חטאת כו', והא דאמר אבא שאול צפ' כל שעה כו', וכן [ויקרא ה' י"א] לא יתן עליה לבונה, ולרין כוית, היינו משום דשני מלשון שימה דאתחיל בה, לא ישים עליה שמן כו'. והנה מה שיש לנו לדון על גוף דברי תוס' אחר נשיקת עפרם נדבר בסמוך, ואמנם אף מדצרי התוס' עצמם אין רביה שיאמרו שמה שדרשו בספרי מתתנו לה' דכתיב בחלה שיהיה כדי נתינה, יהיה רק אסמכתא, ואדרבה גם התוס' מודים שהיא דרשה גמורה, והטעם הוא הטעם עצמו שכתבו גבי לבונה, שהרי גם בחלה התחיל הכתוב בלשון תרימו [צמדבר ט"ו, י"ט — כ"א], והיה באכלכם וגו' תרימו תרומה לה' ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה. ולצסוף כתיב, מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה. ולמה שינה הכתוב מלשון תרימו, והוא ליה ג"כ לכתוב מראשית עריסותיכם תרימו לה' תרומה, ולמה כתיב כאן תתנו. אלא עד כאן דיבר הכתוב לפטור העיסה, ולזה סגי בכל שהוא, לכן לא כתיב לשון נתינה, ולצסוף מדבר הכתוב מנתינה לכהן, כתיב תתנו ליתן זה שיעור כדי נתינה לכהן, ומה שהקיש לתרומת גורן היינו להפקיע איסור טבל מן העיסה. וכל זה אני אומר לפי דצרייהם בגיטין, אבל על עיקר דצרייהם אני דן, וח"ו שהייתי מהרהר אחר דצרי רבותינו, אלמלא שמנאתי שהם עצמם במקום אחר לא כתבו כן¹, דבשבת כ"ה ע"ב ד"ה תתן לו כו' כתבו, וא"ת מידי ולא לאורו כתיב, אימא תתן לו ולא דבר שאין ראוי לו כלל, וי"ל דא"כ לא לכתוב אלא תתן דאין נתינה פחות משוה פרוטה, ומדכתיב לו משמע לו ולא לאורו, עכ"ל התוס'. ולפי דצרייהם בגיטין אף משמע מתתן שיהיה שוה פרוטה, והלא בגט כתיב ונתן ואפילו הכי אפילו איסור הנאה מקרי ונתן, אלא ודאי שאני ונתן דכתיב בגט, שאין הכוונה

ועוד אני אומר, דאפילו יהיבנא לרבותינו צעלי התוס' דבתרומת גורן לא צעין כדי נתינה, היינו משום שאפילו אין לו אלא מעט חטים שאין בכל הטבל כדי נתינה, אפ"ה אסור עד שיפריש ממנו תרומה ושאר מתנות, ובדאי לרין ליתן לכהן תרומתו, וא"כ על כרחך לא הקפידה התורה על כדי נתינה. וגם בזה איני מודה לחלוטין והיכא דאי אפשר שאני, אבל היכא דאפשר ליתן כדי נתינה חייב ליתן כדי נתינה, אבל בחלה שהתורה לא חייבה בחלה רק אם יש שיעור חלה, ובשיעור הזה יש בחלק מ"ח ממנו או עכ"פ בחלק כ"ד ממנו כדי נתינה, חייב ליתן כדי נתינה, והיינו ללאת ידי נתינה

1. עיי' מהדו"ק חו"מ ריש סי' א'. ובהערה כאו. נודע ביהודה השלם - יו"ד ב' / לאנדא, יחזקאל בן יהודה הלוי [עמוד 162] {726077}

לכהן. באופן שאני נשאר שריר וקיים ^{בזמנו} בדעה זו, ששיעור הזה הוא מן התורה. באופן שיש ג' פרטים בהפרשת חלה, שלהחיר העיסה באכילה, אפילו לא הרים אלא כל שהוא לחלה הותרה העיסה. ולנחת ידי נתינה לכהן, חייב מן התורה ליתן חלק א' ממ"ח או מכ"ד מעשרון לכהן, ואפילו העיסה גדולה מאה עשרונות יולא בחלק המגיע בעשרון אחד. ומדרבנן החיוב על כל עיסה לפי גדלה, חייב הצעה"ב ליתן אחד מכ"ד בכל העיסה, והנחתום אחד ממ"ח בכל העיסה.

ומעתה יתפרשו דברי רש"י בפירושו צפ' שלח לך על נכון. בתרומת גורן שלא נאמר זה שיעור כו', והיינו לפטור העיסה. שוב כתב אבל חכמים נתנו שיעור לצעה"ב אחד מכ"ד ולנחתום אחד ממ"ח, היינו מכל עיסה לפי גדלה וזהו מדרבנן. ושוב בפסוק שאחריו בפסוק תתנו כתב, לפי שלא שמענו שיעור לחלה נאמר תתנו שיהיה זה כדי נתינה, וזהו מן התורה לקיים מצות נתינה, וזין שיהיה העיסה גדולה מאד וזין שיהיה העיסה שיעור עשרון אחד השיעור שזה שיהא כדי נתינה, זה העולה מדברי רש"י.

ודברי הרמב"ם בפירושו המשנה במס' חלה פ"ג משנה ז' זה לשונו, מה שחייבו לצעה"ב אחד מכ"ד, לפי שהוא לש עיסה קטנה ולריך להוציא שיעור שיהיה ראוי לתתו לכהן, כמו שאמר השם יתברך תתנו שיהא זה כדי נתינה, ועל כן אין ראוי להיות פחות מחלק כ"ד מן השיעור המשוער לחלה שהוא חמשת רבעים, אבל הנחתום שהוא לש הרבה אפילו חלק מארבעים ושמונה היא שיעור שיש זה כדי נתינה. העתקתי דברי רבינו הגדול ולמדנו ממנו שחלק אחד מכ"ד בחמשת רבעים הוא כדי נתינה, אין חילוק זין תהיה העיסה רק חמשת רבעים וזין תהיה עיסה של כמה כורים, ולהכי דקדק רבינו בלשונו ולא כתב, שאין ראוי להיות פחות מחלק כ"ד בהעיסה, אבל דקדק וכתב, מן השיעור המשוער לחלה, ועוד שהרי לכך יש צעיקת הנחתום כדי נתינה בחלק אחד ממ"ח. הארכתי זהה לאפוקי מדברי הגאון בעל מגן אברהם בספרו זית רענן, שעל מה שאמרו בספרי שיהא זה כדי נתינה כתב, וא"ת א"כ צעיקת גדולה מאד יתן אחד ממאה ויהיה ג"כ כדי נתינה, או איפכא צעיקת קטנה אפילו אחד מכ"ד אין זה כדי נתינה, וי"ל דלעולם אין זה כדי נתינה אלא"כ יתן אחד מכ"ד, דאם יש זה הרבה לריך ליתן הרבה, עכ"ל היות רענן. והנה מצואר דברי הרמב"ם ההיפך, ולעולם חלק כ"ד מעשרון הוא כדי נתינה אפילו צעיקת גדולה דלכך סגי בנחתום חלק ממ"ח. ואמנם האמת הוא שצריך ליתן אחד מכ"ד מכל עיסה לפי גודלה והיינו מתקנת חכמים, וחלק אחד מכ"ד צעיקת אפילו לכמה עשרונות הוא מן התורה לקיים מצות נתינה, וכן מורה לשון הרמב"ם, שצריך להוציא שיעור שיהיה ראוי לתת לכהן כמו שאמר הש"י תתנו שיהיה זה כדי נתינה. ובאמת דברי רענן הם נגד

הסברא, ומה חילוק יש לכהן זין אם החלה היא מעיסה גדולה או קטנה אם היא לו כדי נתינה. ולדברי הזית רענן קשה בחולין דף קל"ז ע"ב, גופא רב ושמואל דאמרי תרווייהו כו' תרומה בששים והאין תנן עין יפה כו', דאורייתא בששים דרבנן בארבעים. דאורייתא בששים, והאמר שמואל חטה אחת פוטרת כל הכרי כו'. ולדברי הזית רענן א"כ אין כאן קושיא, דמה דאמר שמואל חטה אחת פוטרת היינו להחיר הכרי, אבל לא יאל ידי נתינה כי אם בששים, דהרי גם בתרומה כתיב נתינה. אלא ודאי שאין שייך בתרומה לשער כדי נתינה אחד מששים, כיון שאין שיעור ידוע לכרי שיתחייב בתרומה, ובאזוהי כרי נשער חלק ששים אם כרי של קב או כרי של מאה כור, דלענין שיהיה זה שיעור נתינה אין לומר כל כרי לפי מה שהוא.

ונחזור לדברינו, שדברי רבינו הגדול בפירושו המשנה מצוארים שיש עכ"פ שיעור מן התורה לנתינת חלה לכהן. אמנם דבריו בחיבורו פ"ה מהלכות זכורים שם סתם וכתב בהלכה א', וראשית זו אין לה שיעור מן התורה,

אפילו הפריש כשעורה פטר את העיסה כו'. ובהלכה ב', ומדברי סופרים שמפרישין אחד מכ"ד מן העיסה כדי שיהיה זה מתנה לכהן, שנאמר תתן לו תן לו דבר הראוי ליתנו מתנה כו'. והנה לפי הנראה שעכ"פ שיהיה ראוי ליתנו מתנה הוא מן התורה, אלא שחכמים שיערו שבחלק כ"ד הוא כדי מתנה, ועיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, ועכ"פ כבר הראיתי מקום ששיעור חלה הוא מן התורה¹². ואמנם אם הוא חלק מכ"ד צעיקת, או חלק ממ"ח צעיקת, זה תלוי בשני פירושים שפירש הרמב"ם בפירושו המשנה, הפירוש הראשון הוא מה שהבאתי לעיל ומוזה משמע דחלק אחד מכ"ד הוא השיעור האמיתי, אלא שבנחתום החלק מ"ח שלו הוא כמו חלק כ"ד של צעה"ב שיעיקתו הוא רק כשיעור חלה*. ואמנם הביא עוד פירוש, והוא מהספרי,

הגה"ה מן המחבר * לפי דברי הרמב"ם בפ"ה מהלכות זכורים מוכח דשיעור האמיתי הוא חלק ממ"ח, דהרמב"ם כתב שם בהלכה ב', דהנחתום שעשה עיסה קטנה אחד מארבעים ושמונה, עכ"ל ע"ש. ואי סלקא דעתך דשיעור האמיתי הוא חלק כ"ד מעשרון, למה יפטר הנחתום כשעושה עיסה קטנה בחלק ממ"ח, הא ליכא כדי נתינה, ומשום טעם שלא לחלק בעיסות אין כח ביד חכמים להפקיע מה שהוא מחוייב מן התורה. והנה שני הפירושים שהביא הרמב"ם בפירושו המשנה, הוא פלוגתא בירושלמי בין ר"י לחכמים, ע"ש בפ"ב ממסכת חלה, וחכמים שם אמרו הטעם דבנחתום שיעיקתו מרובה הוא בכדי נתינה אחד ממ"ח, ובבעה"ב שיעיקתו מועט הוא אחד מכ"ד. ולפ"ז לדברי אמ"י הגאון המחבר ז"ל, צ"ל לדברי חכמים ששיעור אמיתי מן התורה הוא אחד מכ"ד, ולר"י השיעור האמיתי הוא אחד ממ"ח. וצ"ל דסתם משנה בפ"ב ממסכת חלה משנה ז', דתני וכן האשה שעושה למכור בשוק אחד ממ"ח, ופי' הברטנורא שם אע"פ שיעיקתה מעוטה ג"כ מפרשת אחד ממ"ח שלא לחלק בעיסות, וכן פירש הר"ש שם, ועיין בב"י ריש סימן שכ"ח, ובש"ך ריש סימן שכ"ב, א"כ על כרחך צריך לומר דהך סתם משנה ר' יהודה היא, דמפרש הטעם שם בירושלמי שהנחתום עינו יפה ובעה"ב עינו רעה, וכשעושה אשה למכור בשוק ג"כ עינה יפה, כמו שמתרץ בירושלמי שם, ודוק היטב.

בזית הוא ניתן להאשה והאשה עינה רע, וכשמזכירין אותה ליתן חלק אחד מכ"ד ולואי שתזילא אחד ממ"ת. ולפי פירוש זה חלק אחד ממ"ח הוא השיעור האמיתי, ומה שנתנו לבעה"ב שיעור אחד מכ"ד היינו שע"י זה תזילא עכ"פ אחד ממ"ח". וא"כ בידינו לומר שרש"י סובר כפירוש הזה האחרון וסובר ששיעור זה הוא מן התורה, ולכן שפיר פריך ונילף מתרומת חלה שהוא אחד ממ"ת, ונתיישבו קושיותיו דרום מעלתו, דלא משום תפסת מועט אחז רש"י אחד ממ"ת, רק משום דשיעור זה הוא מן התורה.

וראמנא מה שהקשה על מה שפירש"י דנילף מתרומת מדין, שפירש"י שהוא אחד מחמשים דהיינו מה שנטלו הלויים מחלק העם, והרי היה רש"י יכול לפרש אחד מחמש מאות שהוא מה שלקח אלעזר הכהן מחלק יוצאי הצבא, ויותר נראה פירוש זה שתרומת אלעזר נקרא שם בכחב תרומה, אבל חלק הלויים לא נזכר בו תרומה. הא ודאי צריכא עיונא, ותייתי לי שקודם שראיתי דבריו נתקשיתי בזה. ועוד יותר תמוה בעיני דכל הני קושיות שהקשו בסוגיא, ונילף מצכורים, ונילף מחלה, הוא הכל דבר הניתן לכהן כשם שתרומת לחמי תודה הם לכהן, וכמו דילפינן מתרומת מעשר שניתן לכהן, וא"כ היה לרש"י לפרש א"כ תרומת מדין מה שניתן לאלעזר הכהן דהיינו חלק אחד מחמש מאות, אבל חלק אחד מחמשים לא ניתן לכהן רק להלויים, וכעת הדבר ז"ע אללי.

ודלת זה דברי אגדה שהזכיר והישב שעלה על פי סוד העיבור, שהנזיקים באים גם לדורות האחרונים בסוד העבור. הנה רום מעלתו שידע בעצמו שלדיק גמור הוא, אולי מתקיים בו סוד ה' ליראיו ואת ישראלים סודו. אבל אני בעיני אני שמח בחלקי חלק הנגלה בש"ס ופוסקים ואין לי עסק בנסתרות, והלואי שחלק הנגלה יעלה ביד, וה' יורני נפלאות בחורתי וינחי דברך אמת, הדרך שדרכו בו רבותי נוחי נפש.

ויען שאני מגזע רש"י יגעתי ליישב דברי רש"י על נכון, ונתתי לב ליישב גם דברי הרמב"ן בהשגותיו על השרשים שהקדים הרמב"ם בספר המנוחות שלו בשורש השלישי, שחמה הרמב"ם על צעל הלכות גדולות שמנה תרומת מדין במספר תרי"ג מנות, והיא היתה רק לשעה. וכתב הרמב"ן בסוף השורש הזה, שאולי סובר צעל ההלכות בפרשת תרומת המכס שהיא פרשה מלמדת לדורות בכל מלחמות הרשות להקריב מן הצבא צידם תרומה לה' כו'. ועל זה השיב צעל זוהר הרקיע, הביאו המגילת אסתר, שהרי במנחות ע"ו ע"ב, הקשו בגמרא ונילף מתרומת מדין, ומשני דנין דבר הנוהג לדורות כו' ואל יוכיח תרומת מדין שאינה נוהגת לדורות. ובאמת זו היא תמיה גדולה בעיני על מאור עינינו הרמב"ן שיהיה ח"ו נעלם ממנו סוגית הגמרא. ולכן אומר אני שאף בלי הקדמת דברי הסוגיא הנ"ל, ג"כ אי

אפשר לומר שתרומת מדין תהיה נוהגת לדורות כי אם בתרומה שהופרש מחלק אנשי הצבא, אבל מה שהופרש מחלק העם, איך אפשר לומר בו שינהג לדורות, ואטו היה לדורות להעם היושבים בביתם חלק בציוה, הלא כל הציוה הוא להיוצאים למלחמה, ופוק חזי בימי דוד שלא רצו ליתן חלק אפילו להיושבים על הכלים, עד שדוד שם חק ומשפט, כחלק היורד במלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו, כמבואר בקרא שמואל א' (קאפיטל למ"ד) [פרק ל' כ"ב – כ"ג], אבל העם הנשארים בביתם ולא ירדו למלחמה כלל אין להם חלק בציוה כלל, ולכן אם דעת צעל הלכות גדולות שהיא מנחה לדורות היינו יוצאי צבא שיתנו לכהן כמו שניתן אז לאלעזר.

ובסוגיא זו דמנחות יש לנו לדקדק, דהרי בצרייתא בתחלת הסוגיא כבר השיב תלמוד לומר ממנו תרומה לה' כו', וא"כ איך הקשו כאן דנילף מתרומת מדין, והרי בתרומת מדין לא כתיב רק תרומת ה' אבל לא כתיב ממנו, ובשלמא מה שהקשה מתרומת חלה אחי שפיר, שהרי באמת השיב דנין דבר שנאמר בו ממנו, ואף שכבר מבואר זה בצרייתא ראשונה נגד צכורים, מכל מקום הביא דברי ר' ישמעאל שאמר זה נגד חלה, ור' ישמעאל תנא הוא ואין להקשות עליו שכבר שנינו בצרייתא, אבל על תרומת מדין קשה. ולכן נלע"ד שלא מנח גזירה שוה רצה ללמוד שנאמר כאן תרומה כו', אבל רצה ללמוד על פי מה דאיתא בירושלמי מסכת תרומות פ' ד' הלכה ג', אחד מחמשים אמר ר' לוי כתיב [במדבר ל"א ל'], וממנחת בני ישראל תקח אחד אחו מן החמשים, כל מה שתאחו ממקום אחר הוא כזה כו'. ובאמת זהו אסמכתא, כי שעה אינו מלמד לדורות, והמקשה כאן היה סבר ללמוד ממה דכתיב אחד אחו מחמשים שוה ילמד על תרומת תודה, ועל זה השיב שתרומת מדין אינה נוהגת לדורות, והיינו חלק העם, אבל מחלק אלעזר מאנשי הצבא בלאו הכי אין ללמוד דשם לא כתיב אחו, ועל זה אמר שפיר שאינו נוהג לדורות, וא"כ דברי הרמב"ן וגם דברי רש"י נכונים".

אחר שכתבתי זה נזדמנתי עם הרב הגדול חד מצ"ד הגדול מוהר"ר יעקב גינזבורג נר"ו, והזכירני שגם ציומא גבי תרומת הדשן ג"כ איתא אי ילפינן מתרומת מדין. ובבואי הבית עיינתי שם דף כ"ד ע"א ואמרתי שישו בני מעי כו', שצפירוש כתבו שם התוספות בד"ה מתרומת מעשר כו', שיותר נראה ללמוד ממדין אחד מחמשים מללמוד מאחד מחמש מאות מכח דברי הירושלמי הנ"ל, דגבי אחד אחו מחמשים דרשינן כל מה שאתה אחו במקום אחר יהא כזה. ונתתי לב ג"כ לתרן שיטת רש"י שם דפירש מתרומת מדין דהיינו אחד מחמש מאות, וטעמא דשם תרומה מתרומה ילפינן, ושם גבי תרומת הדשן לא כתיב ממנו ושפיר ילפינן

מתרומת מדין אחד מחמש מאות, דכתיב ג"כ לשון תרומה והרמות, ומאחד מחמשים מטעם אחוז לא רנה לפרש, לפי שלהמסקנא דכאן דורות משעה לא ילפינן, משא"כ תרומת אחד מחמש מאות שהוא מאנשי הזבא שפיר היא מלוא לדורות, כמו שפירשתי לעיל דברי

הרמב"ן. ומתוך שם קושיית התוס' שהקשו פשיטא דיותר יש ללמוד מתרומת מעשר דורות מדורות, דגם תרומת אחד מחמש מאות הוא דורות מדורות, ודברי רש"י נכונים בשתי הסוגיות. והיה זה שלום.
כ"ד א"ג הד"ש.

סימן רב

בדברי הטור יו"ד סי' של"א דבת כהן הנשואה לחש"ו פוסלה לתרומה

תשובה מבן המחבר

להגאון מוה' זרח איידליץ זצ"ל.
חכם הרזים כל רו לא אניס ליה. נהירין ליה שבילי דנהר דעה. דעת שפתיו ברור מללו מילין לצד עלאה. ה"ה כבוד הרב הגאון הגדול החריף מוה' זרח, אורו יורה לנצח.

בבואי לנתי שמתי עיוני על מה שהיה לי פתחון פה עם כבוד מר הוא ניהו רנה, דדבר התמיה הגדולה על הטור יו"ד סימן של"א, פסק דבת כהן נשואה לישראל חרש שוטה וקטן פוסלה מלאכול בתרומה, ע"ש. והיא תמיה גדולה, שהוא פסק נגד משנה ערוכה ביצמות ס"ט ע"א, דתני בהדיא האונס והמפתה והשוטה לא פוסלין ולא מאכילין, הואיל ואין קנינו של שוטה קנין אפילו מדרבנן. והדבר תמוה מאד שלא הרגיש בזה שום מחבר מנושאי כליו של הטור ז"ל*.

ופירש"י דמה דתני צברייתא זאת אוכלת בתרומה, איירי דמת צו ציום שנשאה. והנה התוס' כתבו דל"ה צונות לא חששו, דגבי שוטה אע"פ שנשאת לו מתהפכת, ע"ש. ועתה י"ל דהטור לא סבר כהתוספות דגם בשוטה מתהפכת, אלא דס"ל להטור דכיון שהיא נשאת לשוטה ודאי ניחא לה להוי לה בניס, וא"כ בכל הנשואין אינה מתהפכת אף בנשאת לשוטה. והשחא שפיר פסק הטור דנשואה לשוטה פוסלה מאכילת תרומה, היינו משום דחיישינן שמא היא מעוברת, ומתניתין [שם ס"ט ע"א] דתני שוטה אינו פוסל, היינו משום קנין אינו פוסל דלאו קנינו קנין, ונפקא מינה דתוך מ' אחר הנשואין היא מותרת לאכול בתרומה הואיל ועדיין היא בעלמא הוא כחירוך רב חסדא. וצוה יש ליישב דקדוק בלשון הטור, דבכל הסימן תנא לשון נשאת, כגון בת כהן שנשאת לישראל, וגם בת כהן שנשאת לכהן, וכאן גבי חרש ושוטה נקט בת כהן נשואה לישראל ולא נקט שנשאת לישראל, ולפי מה שכתבתי אתי שפיר, דהטור מדייק דוקא היכא שהיא נשואה כבר דהיינו אחר ארבעים יום דאז היא נפסלת לאכול בתרומה שמא היא מעוברת, אבל תוך ארבעים יום היא מותרת ולא נפסלת, לא משום קנין דאין קנין לשוטה, ומשום שמא מעוברת נמי ליכא הואיל ותוך מ' יום היא בעלמא הוא. והטור הוכיח דלא אמרינן גבי נשואה לשוטה שהיא מתהפכת, משום דקשה למה לא תני צמתייתין קטן פחות מט' שנים ויום א', כמו שהקשו בתוספות צמתייתין דל"ה המפתה והשוטה, ותירוך התוספות דלא תני לה משום סיפא דתני ילדה, זה היה נראה דחוק להטור. אבל לדעת הטור הוא ניחא, דלא מני למינקט קטן צהדי שוטה, הואיל ואינס דומים בדין, דשוטה אינו פוסלה רק בארבעים יום, אבל אחר מ' יום פוסל אותה דשמא מעוברת היא, וגבי קטן אינו פוסל אותה כל זמן שהוא קטן אפילו אחר ארבעים יום, הואיל ובקטן לא חיישינן שמא מעוברת היא דמקטן לא מיתעברא.

והנה י"ל לתרץ הדבר בפשוט, דהגמרא שם [יצמות] דף ס"ט ע"ב פריך על מה דתני צמתייתין ישראל שצא על צת כהן תאכל בתרומה, עיברה לא תאכל, ופריך הגמרא כיון שצא עליה אמאי תאכל וליחוש שמא היא מעוברת, ומתוך הגמרא דבזנות לא חששו הואיל ומתהפכת, אבל בנשואין חששו, ופריך הגמרא בנשואין מי חששו, והתניא צת כהן שנשאת לישראל ומת טובלת ואוכלת בתרומה, ומתוך רב חסדא דעד ארבעים יום אוכלת בתרומה ממה נפשך, דאי לא מעוברת הא לא מיעברא, ואי מיעברא מיא בעלמא הוא,

הגה"ה מבן המחבר * וכאשר עסקתי בהעתקת הספר השיבני הרבני המופלג בתורה מוה' נחום טריביטש יצ"ו, דיש לומר דכוונת הטור לאו משום אישות אלא משום שמא תמוזג כוס לבעלה^א, וכמו שפריך הגמ' במסכת כתובות דף נ"ז ע"ב, דלקיט כהן לישראל לא ליכול, ותירוך הגמרא שם, השתא מדידהו ספו ליה וכי, סבירא ליה להטור דלא שייך באשה לבעלה חרש ושוטה. והשבתי לו דוה אינו, חדא דלא הוה ליה להטור למנקט לשון פוסלין. ועוד דאם שייך באשת חרש ושוטה וקטן חשש שמא תמוזג לו כוס של תרומה, א"כ הך משנה דמסכת יבמות היא דלא כמאן, דהא בין למשנה ראשונה ובין לב"ד שאחריהן שם במסכת כתובות, לכולי עלמא חוששין לשמא תמוזג לו כוס, ולא פליגי ב"ד של אחריהן אלא משום דחששו לסמפון, ע"ש בגמרא דכתובות דף נ"ח סוף ע"א. וא"כ למה תניא צמתייתין דיבמות סתם דאינו פוסלין ומשמע דמותרת בתרומה, אלא ודאי דבזה לא חיישינן כלל שמא תמוזג לו כוס, דמה נפשך, אם היא בבית בעלה ישראל, היא נוניית משל בעלה בבית בעלה, אמרינן השתא מדידהו ספו לה, ואם היא בבית אביה, פשיטא דליכא למיחש שתולין מוונות מבית אביה לבעלה חרש ושוטה וקטן.

לְדַרְתֵּיכֶם: ס כב וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת
הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה: כג אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה

רש"י

(כב) וכי תשגו ולא תעשו עבודה זרה היתה בכלל כל המצוות שהצבור מביאין עליהן פר, והרי הכתוב מוסיף כאן מכללן לדון בפר לעולה ושעיר לחטאת: וכי תשגו וגו' בעבודה זרה הכתוב מדבר, או אינו אלא באחת מכל המצוות, תלמוד לומר את כל המצוות האלה, מלוא אחת שהיא ככל המצוות, מה העובר על כל המצוות פורק עול ומפר זרית ומגלה פנים, אף מלוא זו פורק זה עול ומפר זרית ומגלה פנים ואיזו, זו עבודה זרה: אשר דבר ה' אל משה אנכי ולא יהיה לך מפי

רא"ם

אמינא, הראשונה שבעיסות, אתה חייב להוציא ממנה חלה, אבל שאר העיסות לא, קא משמע לן ראשית עריסותיכם, דכיון דליכא למדרשיה ראשונה שבעיסות, דהא כתיב מראשית, דמשמע מקצתה ולא כלה, על כרחך לומר ראשית של כל עיסה ועיסה קאמר, שכל העיסות חייבות בחלה²⁸.

תתנו לה' שלא שמענו שיעור לחלה, נאמר תתנו, שיהא בה כדי נתינה.
בספרי. ואין זה אלא אסמכתא בעלמא²⁹, שהרי גבי תרומת גורן נמי כתיב נתינה²⁹ ועם כל זה אמרו, שאין לה שיעור מן התורה, אלא חטה אחת פוטרת את הכרי. וכן גבי גט כתיב ביה³⁰ "זנתך" ועם כל זה אמרו³¹, שאם כתבו על גבי איסורי הנאה, כשר. והראיה הגמורה על זה שהרי כתיב בה "כתרומת גורן", מה תרומת גורן אין לה שיעור מן התורה אף חלה אין לה שיעור מן התורה, אלא על כרחך לומר שמה שאמרו שיעור חלה של בעל הבית אחד מעשרים וארבע ושל נחתום אחד מארבעים ושמונה, וסמכו דבריהם על מקרא זה "דתתנו לה'", אינו אלא אסמכתא בעלמא. וכן כתב רש"י ז"ל למעלה³³: "כתרומת גורן - שלא נאמר בה שיעור, ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור, אבל חכמים נתנו בה שיעור" כו'.

(כב) [כי תשגו ולא תעשו] עבודה זרה היתה בכלל כל המצוות שהצבור מביאין עליה פר, והרי הכתוב מוסיף כאן מכללה, לדון בפר לעולה ושעיר לחטאת. בספרי. ואינו רוצה לומר שיצאת מן הכלל לדון בדבר חדש³³ בפר לעולה ושעיר לחטאת³⁴, שהרי בעבודה זרה אין בה הפר לחטאת האמור בשגת כל המצוות³⁵, אלא שבמקום פר החטאת שמביאים

לנחתום. ²⁹. יח, יב. ביחס לתרומה גדולה ובחולין קלו: אמרו שחטה אחת פוטרת. ³⁰. דברים כד, ג. ³¹. גיטין כ. ובתועיר [גאטיניו] דחה דבריו, דבגט אין שיעור לנתינה משאי"כ בחלה. ³². בספרי. ³³. פסוק כ. ³³. כלומר במידה של דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לדון בדבר החדש, שיצא לגמרי מן הכלל, אלא אם כן החזירו הכתוב לכללו. ³⁴. הקשה בתומת ישירים, סימן קע"ד דבתוספות [יבמות ז. ד"ה לפי וכ"ה בזבחים מט. ד"ה לפי] איתא להדיא, שהמידה שדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לדון בדבר חדש, נאמר רק כאשר הדבר החדש סותר את הכלל, כגון, אשם מצורע שדמו ניתן על הבהונות בניגוד לשאר אשמות שדמם ניתן רק על המזבח. ואילו כאן הסתירה

ראשית, אינה קושיא, דמכיון שצריך לכתוב המלה עריסותיכם צ"ל גם ראשית. ותירץ בתועיר [קראבליו], דכונת רבינו להקשות, דלא לימא ראשית, אלא רק "מעריסותיכם". ובתועיר [גאטיניו] תירץ, שכונת רבינו שיכתוב רק פעם אחת ראשית. ²⁸. הקשה בנחלת יעקב, דכיון שלומד מעריסותיכם לחייב על כל עיסה ועיסה, מהיכן ילמד כדי עיסותיכם, ולהביא לקט שכחה ופאה. ונראה, דכיון שקשית רבינו היתה על המלה "ראשית", לא קשיא מידי. ²⁹. כשיטת הסמיג עשה קמא. ועיין בגור אריה. ובנאות יעקב [חלק מענה לשון דף ל:]: הוכיח שתוספות מנחות ס. ד"ה מי סוברי שלדעת הספרי שיעור חלה מדאורייתא כוית, ודרבנן אמרו אחד מכ"ד לבעה"ב ואחר ממיח

והתרומות ולהתנקות מהם במאמר גם כן כמו שאנחנו נקיים מהחזיק בהם בפועל וזהו הנקרא ודוי מעשר והצווי בזה באמרו ואמרת לפני יי' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וכבר התבארו משפטי מצוה זו ואיכות הביעור וענינו בפרק אחרון ממסכת מעשר שני. מצוה קל"ב היא שצונו לספר טובותיו אשר היטיב לנו והצילנו ומתחיל בענין יעקב אבינו ומסיים בעבודת המצריים וענותם אותנו ולשבחו על כל זה ולבקש ממנו להתמיד הברכה כשיביא הבכורים והוא אמרו ית' וענית ואמרת לפני ה' אלהיך ומה שבא אחר זה מהפרשה כלה וזאת המצוה כלה נקראת מקרא בכורים וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת בכורים ובפרק שביעי מסוטה ואין הנשים חייבות בה.

מצוה קל"ג היא שצונו שנפריש חלה מעריסותינו וליתנה לכהן והוא אמרו יתעלה ויתברך שמו ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת חלה ובמסכת תמורה ואינה חובה מן התורה אלא בארץ ישראל לבד.

מצוה קל"ד היא שצונו להפקיר כל מה שתצמח הארץ בשנת השמיטה והתיר צמחי קרקעותינו כלם לכל אדם והוא אמרו ית' והשביעית תשמטנה ונטשתה ולשון מכילתא והלא הכרם והזית בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליך מה כרם מיוחד שהוא בעשה ועוברים עליו בלא תעשה אף כל שהוא בעשה עוברים עליו בלא תעשה וענין זה המאמר מה שאספר וזה שאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה כולל מה שיצמיח מן הארץ בשנה השביעית מן התאנים והענבים והזיתים ואפרסקין ורמונים והחטה והשעורה וזולת זה הנה הודיע שהשטות הכל מצות עשה ואחר כך פרט ואמר כן תעשה לכרמך וגו' וזה בכלל כל מה שיצמח מן הארץ ואמנם בא זה הצווי בכרם וזית לבד בעבור שבא בכתוב אזהרה ביחוד מלאסוף תבואת הכרם והוא אמרו וענבי נזיריך לא תבצור וכמו שהכרם שהפקרו מצות עשה הנה מניעתו בלא תעשה כן הזית וכל מה שיצמח בשנה שביעית שהתבאר שהפקרו בעשה הנה מניעתו בלא תעשה ודין הזית ודין שאר פירות אחד הנה התבאר מכל מה שקדם שהשמטת גדולי שביעית מצות עשה וכבר התבארו משפטי מצוה זו במסכת שביעית

שמצוות חליצה אחת ולא נמנה חליצה ורקיקה אחר שהמקובץ מהם היא מלאכת החליצה והיא מצוה אחת כמו כן לא ימנה ויצקת עליה שמן ונתן עליה לבונה במלח תמלח והניף והגיש והקטיר וזה לא יעלם אלא למי שיקח הדברים בתחלת מחשבה ולא ישים עיון שכלו בהם כמו שאמרו ז"ל אגב שטפיה אמרה כלומר בלי השתכלות

שהרי בחלה טמאה מברך בהפרשתה* ואינה נתנה לכהן אלא משליכה באור כמו שמוזכר בגמרא בכורות⁴⁷, וא"כ ראוי שנמנה שתי מצוות בתרומה: הפרשתה מפסוק חלה תרימו לה', ונתינה לכהן מפסוק תתן לו³³, וכן נמנה בחלה הפרשתה מפסוק חלה תרימו תרומה³⁴, ונתינה לכהן מצוה אחרת מפסוק מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה⁴⁸. וכן הדין במעשר נמנה הפרשתו מצוה מפסוק עשר תעשר את כל תבואת זרעך⁴⁹, ובא הפירוש המקובל⁵⁰ בשני מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר ראשון האמור בו, ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל לנחלה⁵¹, אמר ואכלתם אותו בכל מקום אתם וביתכם כי שכר הוא לכם⁵², והאחר מעשר שני שהוא קודש והוא יתברך מצוה אותנו לאכלו לפניו כמו שאמר כאן ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך⁵³, וכי ירבה ממך הדרך וגו'⁵⁴, וצוה בנתינתו ונתח ללוי לגר ליתום ולא אלמנה⁵⁵, ופירושו שיתן ללוי חלקו ולעני חלקו. ולא הוכשר בעיני מאמרו של הרב ז"ל שכתב במצות קכ"ז: שנצטוינו להוציא המעשר שנאמר וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ לה' הוא⁵⁶. [שהכתוב הזה במעשר שני הוא מיוחד*, מאמר⁵⁶: ליי' הוא קדש ליי'.⁵⁷] ואמר* וכי יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו⁵⁸, שמעשר ראשון איננו קדש כלל ולא נפדה אבל הוא חולין ביד כהן כאמור בו, ואכלתם אותו בכל מקום כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם⁵². אבל הדברים שאינם טובלים כגון ראשית הגז והמתנות הזרוע והלחיים והקבה לא נמנה אלא נתינתם, והוא גם כן פשטיה דקרא שלא נצטוינו בהם בהרמתן, אבל אמר ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה⁵⁹,

47 ויקרא כז, ל. — בספרי סה"מ להרמב"ם שלנו אינו מביא את הפסוק הזה, אלא: "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה" (במדבר יח, כד). ועיין בהערת הרב העליר הערה 5 במ"ע קכז.
[57] ליתא בכל הספרים. ועיין ב"זהר הרקיע" הערה לד, שמוכח שכגרסת כ"י היתה לפניו.
48 ויקרא כז, לא. — לשון המקרא: ואם גאול יגאל...
49 דברים יח, ג.

47 בכורות כז, א: "ושדיא בתנורא וכו'".
48 במדבר טו, כא. 49 דברים יח, כב.
50 לא מצאתי מדרש זה (שיהיה "עשר תעשר" נאמר על מעשר ראשון ומעשר שני). ועיין מדרש הגדול הוצ' הרב פיש על הפסוק הזה, עמ' ש. ועיין עוד ב"מעין החכמה" (קרח הערה 65). 51 במדבר יח, כא.
52 שם לא. 53 דברים יח, כז.
54 שם כד. 55 שם כו, יד.

בחלה טמאה מברך בהפרשתה וכו', כלומר אינו מפרישה אלא על דעת לשורפה, ולעולם לא נתן לכהן, ואין כאן אלא הפרשה לחודא. ואם נימא דהפרשה ונתינה מצוה אחת הן, עכצ"ל דהפרשה מצד עצמה לאו מצוה היא אלא לצורך נתינה, היכי שייכא דה ברכה הא כיון דלא על דעת נתינה מפריש אלא להשליכה לאור אין כאן מצוה ולא ברכת מצוה (שם), וע"ש. במעשר שני הוא מיוחד, בהערות מבעל "צפנת פענח" (הנדפסות בסוף "זהר הרקיע") מעיר שבירושלמי מעשרות פ"א ה"א מוכח דזה קאי גם על מעשר ראשון וכו'. — וע"ש שמעיר על הרשב"ן במה שכתב על הרמב"ם "ושגגה היא" שזה "מדבר בגדולות", ברם לא הסיר בעל צ"פ את ראיית הרמב"ן כאן שהכתוב הזה במע"ש "הוא מיוחד" מאמרו לה' הוא קדש לה', ומעשר ראשון אחרי הסרת הת"מ אינו קדש. ולפיכך ראיית הרמב"ן והרשב"ן ודאי נכונה היא. ואמר מיד אחר

- ואלה הן המצוות שהביא הרמב"ן במקומן:
- 16¹ הנפרטות ב"מצוות עשה ששכחן הרמב"ם" (באמת כתב הרמב"ן שם י"ז מצות, אבל עיין בביאורים בחתימת הספר מה שהבאנו מ"משנה למלך" ליישב את מספר ט"ז לנכון ובפשיטות).
- 17 מליהנות משער נזיר (כמו שביאר בל"ת ו ששכח הרמב"ם, וע"ש בביאורים).
- 18 עשיית ארון וכפורת (כמו שביאר במ"ע ל"ג).
- 19 נדרי גבוה ונדרי ביטוי הן שתי מצות (ולחשבונו נצרף רק מספר אחד, כי הרמב"ם כבר מנאן אחת).
- 20 קידוש החדש ועיבור השנה הן שתיים, ולחשבונו נצרף רק אחת, כי הרמב"ם מנאן אחת.
- 21 מפיל שן עבדו (כמבואר בהשגתו למ"ע רל"ה).
- 22 שני תמידין הן שתי מצות (ולחשבונו נצרף רק אחת כי הרמב"ם מנה אחת).
- 23 קטורת בקר וערב הן שתיים (כנ"ל).
- 24 קריאת שמע שחרית וערבית הן שתי מצוות (כנ"ל).
- 25 מצוות הבכור שיכירנו ולתת לו פי שנים.
- 26 מצוות המלך או השופט להוציא העם במלחמת רשות, או מ"ע בשתויי יין שאסורים בהוראה.

בחיבור "דרך מצותיך" מונה בעל "משנה למלך" עוד מצוות עשה אחת, העשרים ושבע, שסילק הרמב"ן מחשבון הרמב"ם, יען כי לדעתו הרמב"ן מודה במ"ע רכ"ו שנמנה מצוה אחת להמית כל מחויבי מיתה על יסוד הפסוק "ובערת הרע מקרבך", ולכן כדי לברר וללבן היטב ההבדל שיש בין הרמב"ם והרמב"ן כותב ה"משנה למלך", שהרמב"ן סלק מ"ע רכ"ו של הרמב"ם, אבל הרמב"ן לא רמז לזה, כי עכ"פ נמנה מצוה אחת, וממילא חשבון שניהם עולה לאחד.

ועוד העיר ה"משנה למלך" שם למה שכתב הרמב"ן בעיקר י"ב, שסילק שם מחשבון הרמב"ם חמש¹ מצוות הללו: מ"ע ס"ג, מעשה העולה; מ"ע ס"ד, מעשה חטאת; מ"ע ס"ה, מעשה האשם, מ"ע ס"ו, מעשה שלמים; מ"ע ס"ז, מעשה מנחה. וכנגדן הביא הרמב"ן חמש מצות אחרות:

- 1 מעשה הקרבנות, כי אין הפרש לכהן בין שיעשה עולה או חטאת וכו'.
- 2 הפרשה ונתינת תרומה לכהן, שהרמב"ם מנה אחת, והרמב"ן חשבון לשתיים, ובכן נוספה לנו אחת.

- 3 הפרשת ונתינת חלה לכהן, שהרמב"ם מנאן אחת, והרמב"ן שתיים.
- 4 וכן בהפרשת ונתינת מעשר ללוי.
- 5 וכן הוא בהפרשת ונתינת מעשר עני לעני. לפי זה יעלה סכום כל המצוות שסלק הרמב"ן מחשבון הרמב"ם שלושים ושתיים, והביא במקומן מצוות אחרות².

1 בלשון הרמב"ן "ארבע" מצות, כי הוא מונה כולן למצוות עשה אחת (מעשה הקרבנות), אלא שה"משנה למלך", משום בירור העניין, מונה כל החמש, ובמילואים הוא מביא מ"ע אחת, מעשה הקרבנות, שהוא אותה המצוה של הרמב"ן, וממילא דברי שניהם עולים בקנה אחד.

2 וזה שלא חישוב הרמב"ן בחתימת הספר חמש מצות הללו, יש לומר, כי הרמב"ן מצביע רק על אלה המצוות, שעדיין לא הביא במקומן אחרות בתוך הספר, והוצרך להוסיף בסוף המ"ע את אלה המצוות ששכחן הרמב"ם, מה שאינו כן באלה החמש מצוות עשה, שהלא כבר ביארן בפירושו בתוך עיקר י"ב, ולכן לא הוצרך לחזור עליהן.

הלכות תרומות פרק ב

לט

(קנו) * ולא תשרף שלא יאמרו ראינו תרומה שלא נטמאת נשרפת. ולא תחזור לחוצה לארץ (קנו) שמא יאמרו מוציאין תרומה לחוצה לארץ. אלא מניחין אותה (קנח) עד שתטמא טומאה ידועה לכל או עד שיבא ערב הפסח (קנט) אם היתה חמץ ותשרף:

פרק שלישי

א (א) תרומה גדולה (ב) אין לה שיעור מן התורה. שנאמר (ג) ראשית דגנך כל שהוא (ד) אפילו חטה אחת (ה) פוטרת הכרי. (ו) * ולכתחלה לא יפריש אלא כשיעור שנתנו חכמים

דרך אמונה

באור ההלכה

* ולא תשרף שלא יאמרו ראינו כו'. אע"ג דמנן צפ"ד דטהרות דעל ארץ העמים שורפין תרומה ופסקה רבנו פי"ג מאה"ט הי"ג ז"ל דהיינו דוקא שהביאו גוש מארץ העמים לא"י וינגעה שם בתרומה או תרומה מוכשרת שהוציאה לארץ העמים אבל תרומה שהוציאה מארץ העמים לא"י כיון שנחולל עממה היתה נאכלת אע"פ שהיא טמאה בטומאת ארץ העמים כדמוכח בבב"ב י"ב ב' וצירו' חלה פ"ד ה"ה עמה כשנכנסת לא"י נראה כאלו שורפין תרומה טהורה וצוה מדויק מאד לשון המשנה בטהרות על ספק עפר הבא מארץ העמים וגי' בית הפרס לא קמי עפר הבא מבית הפרס משיב דגבי ארץ העמים אין שורפין אלא על עפר הבא משם וכנ"ל ועי' במשנה אחרונה שם שבי טעם אחר דבא לאפיקי אירא דאין שורפין רק חולין אבל יל"ע דלפ"ו סגי לומר על עפר ארץ העמים ולא צריך לומר על עפר הבא מארץ העמים ולפמ"כ ח"ס. ועי"ל דכלן תשע שמה לא נגע בגושה אלא באורה ועל אורה אין שורפין אלא חילין כמש"כ רבנו רפי"א מטו"מ דוחק ומי' ראשון נכון יותר ויאע"ג דהתוס' בשבת ט"ו ב' ד"ה ואחריכך כתבו דגוש הבא מארץ העמים קיל יותר מארץ העמים עממה מ"מ לענין זה יש להחמיר יותר בגוש מטעם הנ"ל:

* ולכתחלה לא יפריש כו'. עמש"כ צד"ח דמשמע מלשון רבנו דבדיעבד אם טרם פחות מכשיעור אפי' חטה א' מותר

להיות גדולה שאין לה שיעור: (ב) אין לה שיעור מה"ת. כמה צריך להפריש: (ג) ראשית דגנך כל שהוא. (א) דדגנך משמע אפי' דגן א' (ד) ואפי' אין בו שיה פרוטה: (ד) אפי' חטה אחת. (ה) לאו דוקא דה"ה חלי חטה או פחות ואפי' משהו: (ה) פוטרת הכרי. ואפי' [מלא] כריים ואפי' מכמה שדות ואפי' כל התבואה של כל א"י יכול לפטור בחטה א' (ו) ויש קצת ראשונים דק"ל דדוקא לענין לפטור הכרי מטבל סגי בחטה א' אבל מנזות נמינה לא יקיים אם לא יתן כשיעור נמינה דהיינו השיעור המבואר בפ"ו ממחנ"ע ואם אין לו כ"כ הרבה צריך ג"כ לתמו לכהן שהוא ממון כהן אבל אין מקיים בזה מנזות נמינה (ז) וי"א ששיעור נמינה בשוה פרוטה (ח) אבל רוב הראשונים חלקים ע"ז וק"ל דמקיים מנזות נמינה גם במשהו וא"כ לא חיות ולא ש"פ: (ו) ולכתחלה לא יפריש אלא כשיעור שנתנו חכמים. שבוואר בסמוך והיינו מדרבנן (ט) ומשמע דבדיעבד

ציון ההלכה

(תנא) בחו"א שביעית סי' ה' סק"ט היכיח בן מהירו' וי"ע בחולין ק"ד ב' בשלמא אי אשמעי' חלת חו"ל בארץ יאך יתכן חלת חו"ל בארץ שהאכל ואם ימא דגלה הוכשר מותר לאכל משכח"ל חלה שלא הוכשרה כגון שנילושה בשיטיות פחותות מכילה שאין מקבל הכשר ואח"כ חיבורם יחד לשיעור עיסה ואז כבר המשקה בלוע ואין משקה שיכשיר אבל לפ"ד מרן ז"ע ועי"ל פי"א ה"ז צה"ל שהארכנו לתרן זה ולידנו שם שאם הביא טבלים ממורחין שלא הוכשרו מחו"ל והפריש מהן תרומתן כאן נאכלין: (תנא) בחו"א שם חמה על רבני שבי טעם זה דלפ"ו אם לא הוכשרה האכל וז"ל דכונן רבנו משום לא פלוג יכ"כ בס' מע"א ומ"ש צירו' טעם שלא יאזו לחו"ל הוא טעם שאין מביאין אבל מה שאסרו דיעבד הוא כמ"ש צירו' סוף חלה שלא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת ועי' באו"ש שהארין בזה ודעמי דכל תרומת חו"ל בחוקת טומאה ע"ש וי"ע יעמש"כ עוד בבב"ב פ"ה מבכורים ה"ו: (תנא) ירו' חלה פ"ד ה"ה: (תנא) רע"ב פ"ד דחלה מ"י יכ"כ רבנו צביה"מ שם: (תנא) חיי"ט שם: (תנו) כן משמע לשון רבנו והירו' ואע"ג דכתב רבנו לקמן ברפ"ב דתרומה שנטמאת בארץ העמים מותר לטמאותה טומאה גמירה כהן שניכנסה לא"י אסור משום גזרה כמו שאסור לאכלה ולשרפה כנ"ל: (תנו) וכאן שיש לה טומאה דרבנן י"ל דאסור לערבה גם עם הטהורה בזמן שאסור לערבה עם טמאה ותלו': (א) כ"כ פ"א וכ"כ הסמ"ג עשין כ"ט והמהני' ה' שבת סי' מ"ד ואצוריהם בסדר מעריב של שבת ולא רלו לפרש לפי שגדולה מתרומת מעשר שהיא חרי ממנה ותרומ"ע חד ממנה דהא מה"ת חטה א' פוטרת את הכרי אך י"ל שאחר שרבנן מקנו חרי ממנה קראיה תרו"ג: (ב) יראים סי' קמ"ו ובס' חרדים פ"ו ושל"ה שער האויות כתבו שנקראת גדולה ע"ד סגי נהור לפי דגני בחטה א': (ג) חוס' יומא כ"ד ב' ד"ה מהר"ס חלואה פסקים ל"ב ב' שם החוס' ורע"ס סי' י"ח: (ה) הארכנו בזה בבב"ל פ"א ממחנ"ע ה"טו ד"ה שזולת אחת ועי' בקדושין נ"א א' שהקדש פלגא דשיטתא ומש"כ בחבדי דעה יו"ד סי' שצ"ב ס"א תמוה: (ו) החוס' רי"ד בקדושין נ"ח ב' (ומוצא ג"כ במל"מ פ"ו ממחנ"ע ה"י) ומהר"ס חלואה פסקים ל"ב ב' ד"ה ואין יוראים השלם סי' קנ"א וכ"כ הנוב"י תנינא סי' ר"א מקבאל דנפשי' ועי' צה"ש שחמה ע"ז מהא דפריך בחולין קל"ו ב' תרומה בששים והאמר שמואל חטה א' פוטרת את הכרי ומאי קושיא הא לענין נמינה אין פוטרת וי"ל דפריך דעכ"פ אין שיעור ששים אלא כדי נמינה כמו צמח"ע ומ"מ גם צה"ש כ' דמדאורייתא אסור לתן חטה א' דהוי כמו מן הרע על היפה ע"ש י"ע צוה: (ז) כן משמע בתוס' שבת כ"ה ב' ד"ה חתן וכו"כ מהר"ס חלואה פסקים ל"ב ב' שם החוס' וצחי' הרשב"א משמע דגם לפטור את הטבל אין פוטרי בפחות מש"פ ע"ש] וכבר צ"ח רעק"א שם שזה סותר לדבריהם בניטין: (ח) חוס' גיטין כ' א' ד"ה דילמא ופסקים ל"ב ב' ד"ה מין [וחי' הר"ן שם] ומנחות מ"ז א' ד"ה מי וצ"מ מ"ו א' ד"ה קונים ישאר כל הראשונים שדנו בקושיית החוס' בכמה דוכתי ולא חי' כתי' הרי"ד וכן מסתימת דברי רבנו וכל הפוסקים: (ט) וכן

לאחרים⁶¹⁸. ומר סבר כמי שהורמו דמיין, והילכך אין לו לתובעו⁶¹⁹, דטובת הנאה אינו ממון⁶²⁰.

דבר חשוב כדתנן בפרק ראשית הגז⁶²³ וכמה הוא נותן לו משקל ה' סלעים שנאמר תתן לו שיהא בו כדי נתינה. והכי נמי תנן בשלהי פאה⁶²⁴ אין פוחתין לענין בגורן מחצי קב חיטים וקב שעורים כו', עד מדה זו אמורה בכהנים ובלוים וכישראל⁶²⁵. פירוש גם כשמחלק תרומה בגורן לכהנים, או מעשר

חטה אחת פוטרת את הכרי. ראיתי מקשים והא תתן לו כתיב⁶²¹, ובעינין כדי נתינה כדררשינן גבי ראשית הגז⁶²². ונראה לי לתרץ דבודאי מצוה ליתן לו

שכ"כ אביו בחי' שבסוף דברי משפט סי' רג. אולם מדברי התוס' רי"ד כאן מבואר דריב"י סובר כן. והאו"ג בעצמו הרגיש בזה, שהרי בר"ן נדרים הנ"ל מבואר כהרי"ד, וכתב דלא קשיא ולא מידי, דמאי דר"ל לריב"י דכהורם דמי, היינו רק שלא יקרא ממון ישראל כדי שישלם לו דמי טבלו בשלמות אלא דמי חולין שבו, אבל לא קאמר שיקרא ממון כהן. שו"ר להלן שם לימוד עא הביא דברי התוס' רי"ד כאן והוסיף שכך מבואר גם בתוס' ב"ב קכג, ב. ור' נוע"י מע"ש פ"ג סוד"ה וא"כ בזה וכו'. 621 דברים יח, ד. 622 חולין קלה, א. וכן הקשו התוס' בכמ"ק, ר' תוס' גיטין כ, א ד"ה דילמא וש"נ, ובגהש"ס לרעק"א שם. וכן הקשה ביראים (השלם) סי' קנא. 623 שם. 624 פ"ח מ"ה-מ"ו. 625 המל"מ הל' מתנו"ע פ"ו ה"ז ד"ה אך הביא תוספתא מפורשת פ"ד דפאה ה"ב דבמתנות כהונה ולוייה נותן לו כל שהוא. הרי שאין שיעור לנתינה כלל. ומסיים: ואין ספק דאישתמיט ליה תוספתא הלזו. ועי' חס"ד שם שאין בידו ליישב קושית המל"מ. וי"ל דרבינו הביא ראיה לדבריו מהמשנה, והתוספתא באמת חולקת על המשנה. ור' פרחי ציון [להגריפ"פ זצ"ל] על כפ"פ פ"א שהאריך בזה. ועי' בפאת השלחן סי' ה אות טו. שו"ר בפ"י מנחת יצחק לתוספתא [להג"ר יצחק שבדרון בן המהרש"ם] פאה פ"ד ה"ב דפירש מאי דקתני בתוספתא כל שהוא דהיינו כזית, שרק לעני יש מצוה ליתן לו כדי שבעו, דבמת"כ ולויה לא כתיב ושבעו ובתרו"מ כתיב נתינה, וסתם נתינה בכל מקום בכזית. ובסו"ד שם ציין למל"מ הנ"ל. ונראה דנתכוין ליישב קושית המל"מ על התוס'

שבו שהיה עליו חיוב הפרשה וליתן לכהן ולוי לא הפסידו. ע"כ הוצרך התוס' רי"ד לומר שמיקרי שפיר הפסד, דהא היה בידו למכרו בטבלו כולו לאחרים עכ"ל. ולהלן שם ד"ה ובדברי תירץ העט"ח קושית הרא"ש שנדרים פה, א בד"ה ואי אמרת, עפ"י דברי התוס' רי"ד כאן. ועי' טעם המלך הל' אישות פ"ה ה"ו כהעטר"ח, וכ"כ בפני שלמה ב"ב שם עפ"י התוס' רי"ד כאן. 618 באמרי בינה דיני תרו"מ סי' ג ד"ה אולם מדברי תוס' רי"ד, מבאר דבריו כאן בזה"ל: הרי דסובר דיכול למכרו לנכרי, דע"כ מטעם זה הוי ממונו, דאי לישראל הא יהיה חל על ישראל לעשר, אלא ודאי לנכרי. או דסובר אף לישראל דלוקח בכל ענין פטור והמוכר אף במשתרשי ליה פטור. ויש לבאר דלכאורה מפקיע הפירות מתרו"מ. וצ"ל דס"ל דאין חובה להפריש תרו"מ, אלא הוי רק תיקון הטבל כשרוצה לאכול. ועי' משאת משה סי' צב. 619 ר' חנו"ד סי' קס סק"ו והבן. 620 היינו דאין לו לתובעו את גוף הפירות וגם לא את הטוה"נ שבהן, כיון דאינה ממון. באורים גדולים [למהר"י זאבי ראש רבני חברון בזמן המחנ"א] לימוד סט נקיט לדבר ברור ופשוט, שאי אתה מוצא בכל התלמוד לא תנא ולא אמורא שיאמר דבהיות הטבל ביד בעליו אע"ג דלא הורם כמי שהורם דמי, דמילתא כדנא אי אפשר ליאמר לעשות מאינו ישנו חלילה. אלא בכל המקומות שאמרו במתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין, הוא בבא הטבל ליד כהן או ליד לוי וכו'. וחזר על כך שוב להלן שם: וכל זה פשוט דכל שלא בא ליד כהן או הלוי ליכא מאן דסבר דכהורם דמי ליקרא ממון כהן. ובאמרי בינה שם הביא

ראשון ללוים⁶²⁶, אל יפחות לכל אחד מחצי קב שיהא בו כדי נתינה. אבל מיהו אף על פי שמצותו בכך, אם

אינו רוצה לקיים מצוה זו ותרם חטה אחת מכל הכרי, ניתקן ויצא מידי טיבלו⁶²⁷, אלא שלא קיים⁶²⁸ מצות

רי"ד מלשון התוספתא. ויש לסייע לו דמצינו במקו"א במשנה דכל שהוא ל"ד ויש לו שיעור, במשנה חולין קלה, א: חמש רחלות גוזזות כל שהן. ובגמ' שם קלו, ב פירש רב דהיינו מנה ופרס ועוד. 626 וכן פי' הרא"ש שם מ"ו: פי' ככהנים לתרומה לויים למעשר ראשון. [והר"ש והר"מ שם ובהל' מתנו"ע פ"ו ה"ז פירשו בענין אחר]. וכיוון לפי' זה המל"מ הל' מתנו"ע שם: ואי לאו דמסתפינא מרבתי הייתי מפרש וכו'. ועי' ספרי דבי רב [לרד"פ] פרשת כי תבוא פי' שג. ועי' מל"מ שם מה שהקשה על פירוש זה במשנה ומש"כ בחס"ד פאה פ"ד ה"ב וכסדר"ר שם. ועי' משנ"ר פאה פ"ח מ"ה, ופאת השלחן סי' יב אות א מש"כ ליישב קושיותיו של המל"מ. 627 בעמק ברכה (להגרש"א ורטהיימר בסו"ס זכרון לראשונים ולאחרונים י"ם תרסט) אות יד כתב שמדברי רבינו מוכח שאף מדרבנן נפטר הכרי בחטה אחת. וכן מוכח בגמ' דגונב טבלו של חבירו חייב. והרי צריך להפריש מדרבנן כשיעור. ומוכח שאף מדרבנן אי"צ. ועי' שנו"א ריש פאה ומל"מ הל' מתנו"ע פ"א ה"ט"ו וצ"ע. ועי' אתו"ד סי' כה. 628 וכן תירץ היראים שם בסופו בקצרה: ותרומה גדולה א"א ללומדה וכו' ולא פירש שיעורא, הילכך יש לנו ללמוד מדחיסור הכתוב לפרש שיעורה ... למדנו שהרמת תרומה בכל שהוא להוציא מידי איסור טבל, אבל לקיים מצות נתינה דתתן לו לא אמר שמואל בכל שהוא. וכ"כ המהר"ם חלאוה פסחים לב, ב ד"ה ואין, דמצות נתינה לא קיים בחטה אחת. ונראה שמצות נתינה יקיים כשיהיה לו כשיעור נתינה, ולא ביטל שום מצוה כשהפריש מהכרי חטה אחת, דהמצוה שבכרי היא הפרשה גרידא, וכשיהיה לו מכמה הפרשות שיעור נתינה, אז מתחייב במצות נתינה. ואה"נ היה יכול לקיים מצות נתינה אם היה מפריש כשיעור. וכן ניתן לומר אף לדעת הרמב"ם דלהלן דהוי מצוה אחת.

[אף קודם שהביא ר"ד כאן] ולהלן שם ד"ה אחר שכתבתי, דאיכא מצוה מן המוכח להפריש כדי נתינה. וכ"כ במעדני ארץ הל' תרומות פ"ג ה"א אות ב. ומבואר מזה שאין חובה להפריש כדי שיעור נתינה. וכן מצאתי מבואר להדיא בפ"י הרדב"ז לרמב"ם הל' בכורים רפ"ה שכיוון לחידושו של רבינו וכתבו בזה"ל: וקשיא ליה כיון שחטה אחת פוטרת את הכרי, היכי מתקיים קרא שנאמר תתן לו דבר הראוי לתתו במתנה. וי"ל דה"ק ראשית עריסותיכם וגו', וכתוב ראשית דגנך ללמדנו שחטה אחת פוטרת הכל, אבל אם בא לעשות המצוה כתקנה [ועי' שו"ת שמחת יו"ט (אלגזי) סי' עט ותוס' אנ"ש תרומות פ"ד מ"א כעיי"ז] תן לו כדי נתינה, ושיעורו חכמים כמה הוא כדי נתינה לכל דבר ודבר. וכמוכח שדבר זה אינו תלוי כלל בפלוגתא דהרמב"ם והרמב"ן אי ב' מצוות נפרדות הן, או שההפרשה היא תחלת מצות הנתינה. ועי' שו"ת חת"ס או"ח סוס"י עט ושו"ת בית יצחק יור"ד ח"ב סי' קלו (ב) ואפיקי ים ח"א סי' מד (יא) ופרי יצחק ח"א סי' לד. וראיתי בכמה מקומות שחדוש זה תלוי בפלוגתא עתיקה שבין הרמב"ם והרמב"ן בשרש יב מספהמ"צ ושהרי"ד כהרמב"ן. דהרמב"ם ס"ל דאיכא מצוה אחת להפריש תרומה, והנתינה היא חלק ממצוה זו. ואלו הרמב"ן שם פליג עליה וס"ל דהוי ב' מצוות נפרדות. ובארו שחדושו של רבינו יתכן רק לשיטת הרמב"ן דהוי ב' מצוות, לכן יתכן לומר שהם חלוקים בשיעורם, דלהפרשה סגי בחטה אחת ולנתינה לא סגי בזה. אולם לדעת הרמב"ם דהוי מצוה אחת וכל עוד שלא נתן לכהן לא יצא יד"ח, ואם יכול להפריש חטה אחת צריך גם ליתנה לכהן. וכידוע הנובי"ת יור"ד סי' רא כתב מדנפשיה כחדושו של רבינו וז"ל: ואומר אני שמה שברור למעלתו [ה"נ הגאון ה"ר ישעיה פיק ברלין] שאין לחלה שום שיעור מן התורה, אין אני מסכים עמו לחלוטין, ויש לי לומר בזה דבר חדש לא קדמני בזה שום מפרש

נתינה 629. והכי נמי תנן בפ"ב דתרומות⁶³⁰ אין תורמין מן הטמא על הטהור, ואם

תרם, שוגג תרומתו תרומה, מזיד לא עשה כלום. ומייתנין לה במסכת פסחים בפרק

או פוסק, והוא זה: כי המצוה הזאת של הפרשת חלה [וה"ה הפרשת תרומה כמבואר בדבריו להלן ור' בהגה"ה מבין המחבר שם] אם כי היא מצוה אחת יש בה שני ענינים, הענין האחד הוא להפקיע איסור טבל מן העיסה, כי קודם ההפרשה היא אסורה באכילה, וע"י הפרשת החלה מן העיסה, כבר הופקע איסור טבל וכו', ואף אם אח"כ ... ולא יתננה לכהן אין כאן אלא גזל השבט וכו'. ואמנם המצוה העיקרית ליתנה לכהן, וזה הענין השני שאמרתי שיש במצוה זו, ושני ענינים אלו חלוקים זה מזה, שלפטור העיסה אין לו שיעור כלל מן התורה, ואפי' משהו פוטר העיסה, כתרומת גורן שחטה אחת פוטרת כל הכרי. ואמנם הענין השני לקיים מצות נתינה לכהן, זהו יש לו שיעור מן התורה, כיון דכתיב תתנו צריך שיהא בר נתינה וכו' יעו"ש. הרי דנקט דהוי מצווה אחת וכו' ענינים. וא"כ נתברר שחדושו של התוס' רי"ד אין תלוי כלל בפלוגתא דהרמב"ם והרמב"ן כמו שחשבו רבים, דבין אי הוי ב' מצוות נפרדות או מצוה אחת, יש בה ב' ענינים חלוקים של הפרשה ונתינה. ועי' לב שמח בשרשים שם כע"ז. שו"ר בשד"ח כללים מערכת ח אות צב דעיקר חדושו של רבינו דלא סגי בחטה אחת למצות נתינה, ואלו הרמב"ן לא איירי בזה כלל ויש לסייע לו מדברי הנוב"י דלעיל. [ובגליון הנוב"י שברשותי רשום: עי' מהרצ"ח גיטין כ, א, מקור מים חיים יור"ד סי' סא, שו"ת מהרי"ם סי' יב וסי' סב, עדות ביהוסף סי' יד ענף יג-יד, הכוה"ק ופנים יפות פרשת שלח, מהר"ם שיק על תרי"ג מצוות מצוה תק"ן]. וז"ל השו"מ בהערותיו לתוס' רי"ד כאן: עי' מל"מ פ"ו ממתנו"ע מש"כ בזה. ועי' שו"ת נובי"ת יור"ד רא. ואם היה רואה דברי התוס' רי"ד הלז היה שמח. אבל באמת א"א לומר כן כמ"ש בתשובה ואכ"מ. ועי' בספריו ידות נדרים הל' חלה ביד שאול סי' שכב סע' א, ודברי שאול יור"ד שם ולהלן סע' ה. ור' גם בנהש"ס וציו"ר בכורים פ"ג ה"א. ובשפ"א מנחות ס, א כיוון לתוס' רי"ד כאן וכפי שכתב חתנו

בהגהתו שם. ועי' תוע"ר ליראים שם, תפארת יעקב ובית אהרן גיטין כ, א. ור' דברי ירמיהו לעיל מא, ב ד"ה אבל לענ"ד מש"כ לבאר הסוגיא שם על פי יסודו של הרי"ד כאן. ועי' שו"ת דוכב מישרים ח"ב סי' י ד"ה אולם, מה שהעיר על חידוש זה מחולין קלד. 629 אולם מכל הראשונים שלא תירצו כן קושיא זו, מוכח דס"ל דאף מצות נתינה מקיים בחטה אחת. וכ"ה בחי' הר"ן פסחים לב, ב. אולם בחוס' הר"ש משאנן פסחים שם מבואר כתי' רבינו [ולזה נתכוין כנראה המהר"ם חלאוה שם שכתב שכן תי' התוס' ועמד על כך האדר"ת בהערותיו זהב שבא שם עה"ג ובסוה"ס יעו"ש בדבריו הנעמיים. - באמרי בינה ח"א דיני תרו"מ סי' ג ד"ה אולם כתב, דמדברי תוס' רי"ד מבואר דחולק על רש"י גיטין מז, ב דאם אינו אוכל ואינו מוכר אינו חייב להפריש תרו"מ. כי להרי"ד מוטל על הבעלים לקיים מצות נתינה בדבר חשוב, היינו אף אם אינו אוכל. וכן מבואר ברמב"ן בספהמ"צ שיש חיוב נתינה אף אם אינו אוכל, וממילא חייב להפריש בכל ענין כדי ליתן לכהן. ויש להעיר דעיקר כונת רבינו דהנתינה וההפרשה אינן תלויין זה בזה, דהפרשה לחוד ונתינה לחוד, בין אי הוי מצוה אחת או ב' מצוות. ולכן י"ל דמצות הנתינה חלה רק לאחר שהפריש תרומה, לא קודם לכן. וא"כ יתכן דס"ל להרמב"ן והרי"ד כרש"י שאינו מחוייב להפריש אם אינו רוצה לאכול הפירות, רק שאם הפריש צריך לכתחלה להפריש כדי נתינה, ואם לא הפריש כדי נתינה, לא הפסיד לגמרי מצות נתינה, דכשיהיה לו כדי נתינה מכמה הפרשות יקיים מצות נתינה וכדלעיל. אולם גם בחלקת יואב או"ח סוס"י יד בהג"ה כתב כהאמ"ב בדעת הרי"ד. וכ"כ הגרי"מ בידרמן זצ"ל בהגהותיו לשפ"א פסחים ט, א דבתוס' רי"ד כאן משמע כהט"ז יור"ד סי' א סקי"ז ולא כרש"י גיטין מז, ב דהפרשת מעשר לאו מצוה דרמיא עליה יעו"ש. שו"ר במהרצ"ח גיטין מז, ב שהרמב"ן גם יכול לסבור כרש"י דרשות בידו להניח הטבל ולא